

Hanna Yli-Ristaniemi

Keskitetty valinta PIKI-alueella

Kokemuksia keskittämisestä ja sen käyttöönotosta

Opinnäytetyö

Syksy 2020

SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri

Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Liiketoiminta ja kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Hanna Yli-Ristaniemi

Työn nimi: Keskitetty valinta PIKI-alueella

Ohjaaja: Satu Salmela

Vuosi: 2020

Sivumäärä: 44

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyössä tutkittiin keskitettyä valintaa ja sen käyttöönottoa PIKI-kirjastoissa. Opinnäytetyön teoriassa käsiteltiin kokoelmatyötä ja sen tehtäviä. Lisäksi opinnäytetyössä tarkasteltiin kylluvaa kokoelmaa. Tutkimuksen tavoite oli tutkia keskittämisen tuomia muutoksia työhön. Tutkimuksessa tutkitaan myös henkilökunnan kokemuksia keskittämiseen ja sen käyttöönottoon liittyen.

Opinnäytetyön tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuskysymyksiä oli kolme: Millaisia muutoksia keskittämiseen siirtyessä on tapahtunut? Millaista kokemuksia keskitettyyn valintaan siirtyminen ja sen käyttäminen on luonut? Tuokeeko keskitetty valinta kokoelmatyön periaatteita? Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, jossa pääteemoja oli kolme mukailten kolmea tutkimuskysymystä. Haastattelujen tutkimusaineistolle tehtiin litterointi ja sisällönanalyysi.

Tutkimustuloksista selvisi, että keskittämiseen siirtyminen oli merkittävä muutos, joka aiheutti aluksi epävarmuutta henkilökunnan keskuudessa. Isoin muutos on ollut valintaryhmien väheneminen, mikä on muuttanut työtehtäviä henkilökunnan keskuudessa. Keskitetty valinta on tuonut pääosin hyödyllisiä muutoksia sekä kokoelma- ja valintatyöhön, joten ennakkoon koettu varautuneisuus on hävinnyt. Keskitäminen koettiin pysyvänä muutoksena.

Avainsanat: kirjastot, keskitetty valinta, kokoelmatyö, kylluva kokoelma

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Bachelor of Business Administration

Specialisation: Library and Information Service

Author/s: Hanna Yli-Ristaniemi

Title of thesis: Centralized selection in PIKI-libraries

Supervisor(s): Satu Salmela

Year: 2020

Number of pages: 44

Number of appendices: 1

This thesis researched centralized selection and the process of libraries moving to use it in PIKI-libraries. The theory of this thesis studied collection development and management as well as its purposes. Additionally, this thesis looked into floating collections. The purpose of the research was to study the changes in library work after moving to centralized selection. The research also examined the experiences of librarians related to centralized selection and the process of learning to use it.

This thesis was qualitative. There were three research questions: What changes happened when moving to centralized selection? What type of experiences has moving to centralized selection and using it created? Does centralized selection support the principles of collection development and management? Research was done by a themed interview which had three main themes based on the three research questions. The research material was given transcription and a content analysis.

The research results showed that moving to centralized selection was a significant change that caused hesitation among librarians at first. The biggest change has been the decrease of acquisition units, which has changed the work tasks among library personnel. Centralized selection has mainly brought useful changes to collection development and acquisition thus the hesitation felt in advance has vanished. Centralization is regarded as a permanent change.

Keywords: libraries, centralized selection, collection development, floating collections

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	5
2 PIKI-KIRJASTOT.....	6
3 KOKOELMATYÖ.....	7
3.1 Kokoelmien kehittäminen.....	8
3.2 Kokoelmatyötä ohjaavat tavoitteet ja tehtävät.....	10
3.3 Kokoelmatyötä tukevat lait ja arvot	11
4 KESKITTÄMINEN	14
4.1 Kelluva kokoelma.....	14
4.2 Keskittäminen ja keskitetty valinta	16
4.3 Aiempaa tutkimusta aiheesta.....	16
5 TUTKIMUSONGELMA JA -MENETELMÄT	20
5.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	20
5.2 Laadullinen tutkimus	21
5.3 Aineistonkeruumenetelmänä haastattelu	24
5.3.1 Teemahaastattelu	25
5.3.2 Sisällönanalyysi ja litterointi.....	25
6 TULOKSET	27
6.1 Taustat ja toteutus	27
6.2 Käyttöönottovaihe	28
6.3 Vaikutukset ja kokemukset käyttöönoton jälkeen.....	30
6.4 Keskittäminen ja kokoelmatyö.....	33
7 YHTEENVETO	37
8 POHDINTA.....	40
LÄHTEET	41
LIITTEET	44
Liite 1: Haastattelurunko	1

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on tutkia kokoelmatyötä PIKI-kirjastoissa. Tutkimisen kohteena ovat erityisesti keskittäminen ja keskitetty valinta sekä niihin liittyen kelluva kokoelma. Opinnäytetyön tarkoituksena on erityisesti selvittää, miten keskittäminen ja keskitetty valinta vaikuttavat kokoelmatyöhön ja kuinka henkilökunta on kokenut keskittämisen käyttöönoton eri vaiheet.

Keskittäminen on kirjastoalalla uudempi ilmiö, jota ei kuitenkaan ole kovin paljoa tutkittu. Keskittäminen nousee esille usein käsitellessä kelluvaa kokoelmaa, josta on tehty kellutuksen käyttöönottoon ja henkilökunnan kokemuksiin liittyen tutkimusta. Mielenkiintoista on selvittää, miten keskittämisen ja keskitetyn valinnan kohdalla työ on muuttunut ja kehittynyt. Lisäksi henkilökunnan näkökulmien tutkiminen keskittämisen tuomiin muutoksiin ja siihen, kuinka kellutus ja keskittäminen liittyvät toisiinsa täydentävät tutkimusta. Tutkimuksessa käsitellään myös keskittämisen roolia kokoelmatyössä.

Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee kokoelmatyötä. Lisäksi tarkastellaan kokoelmatyön tarkoitusta ja periaatteita, joiden pohjalta kokoelmatyötä toteutetaan. Erityisesti tutkitaan keskittämistä ja kellutusta, jotka liittyvät toisiinsa kirjasto- ja kokoelmatyössä. Keskitetyn valinnan ja kellutuksen voidaan ajatella muuttaneen kokoelmatyötä ja yleisesti myös kirjastoalan työnkuvia merkittävästi, joten tutkimusosassa keskitytään paljon kirjastojen henkilökunnan näkemyksiin. Tutkimuksen kautta olisi tarkoitus saada selville myös mahdollisia kehityskohtia, joita on ilmennyt uuteen työmuotoon mukautuessa.

2 PIKI-KIRJASTOT

Pirkanmaan kirjastokimppaan kuuluu yhteensä 59 kirjastotoimipistettä, joista pääkirjastoja on 22. Kirjastokimppaan kuuluu myös muita toimipisteitä ja kirjastoautoja. (Kirjastohakemisto, [viitattu 20.9.2020].) Kirjastokimpassa on yhteensä 22 kuntaa ja kaupunkia, joita johtaa Tampere. Tampereen kaupunginkirjasto vastaa myös yhteisen verkkokirjaston ylläpitämisestä, ja se luotiin vuonna 2010. PIKI-alueella on lisäksi yhteisesti käytössä oleva keskitetty e-kokoelma, joka on toiminnassa Ellibs-kirjastopalvelun kautta. PIKI-kirjastoilla on myös oma mobiilikirjastopalvelu, joka otettiin käyttöön vuonna 2019. (PIKI-verkkokirjasto, [viitattu 6.7.2020].)

Tampereen alueella on toiminnassa 14 lähikirjastoa. Toimintaa ohjaa pääkirjasto Metso. Kirjastot toimivat osana kaupungin hyvinvointipalveluja yhdessä työväenopistojen kanssa. Niitä hoidetaan yhteisesti kirjasto- ja kansalaisopistoyksikkönä. (Tampereen kaupunki, [viitattu 18.11.2020].)

3 KOKOELMATYÖ

Kirjastolla on rooli uuden tiedon levittäjänä, tiedon säilyttäjänä ja saatavuuden mahdollistajana. Kokoelmatyö on oleellista tämän toteuttamiseksi, sillä kokoelmatyö voidaan todeta kirjaston ydintehtävä, jonka ympärille kirjaston palveluntarjonta keskittyy. Näin ollen kokoelmatyössä kirjastoille on tärkeää laadun säilyttäminen ja tavoittelemisen sekä kokoelman ja palveluiden kehittäminen mahdollisuuksien mukaan. (Johnson 2014, 20–23.)

Kokoelmatyö on aiheena laaja ja tämän opinnäytetyön kannalta on hyödyllistä aluksi käsitellä erilaisia kokoelmatyön ominaisuuksia. Kokoelmatyötä voi ajatella kokonaisuutena, joka muodostuu monista osa-alueista ja osista. Opinnäytetyön aihe, keskittäminen, on yksi kokoelmatyön osa-alueisiin liittyvistä osista, joka tukee kokoelmatyön toteutumista kirjastoissa. Ennen keskittämisen käsittelyä näitä osa-alueita on hyvä käydä läpi, jotta on mahdollista ymmärtää, mikä keskittämisen rooli on kokoelmatyössä. Lisäksi käsitellään kokoelmatyön tehtäviä ja tavoitteita, jotta saadaan käsitys tekijöistä, joita harkiten kokoelmatyötä tehdään ja kehitetään.

Kokoelmatyö voidaan karkeasti jakaa kahteen osa-alueeseen: kokoelman hallintaan ja kokoelman kehittämiseen. Kokoelmien kehittäminen tässä opinnäytetyössä oleellisempi aihe, ja sitä käsitellään teoriassa tarkemmin. Kirjasto siis hoitaa kokoelmiaan kehittämisen ja hallinnan toimenpiteiden kautta. Sekä kokoelmien kehittäminen että hallinta taas ovat merkittäviä, jotta kirjasto vastaa sille asetettuihin tehtäviin. (Marshall & Fieldhouse 2012, 4–5.) Kokoelmatyön kahdesta osa-alueesta kokoelmien hallinta on tarkoitettu olemassa olevan kokoelman tarkasteluun ja huolenpitoon (Johnson 2014, 193).

Kokoelmien hallintaan kuuluu hankitun ja olemassa olevan aineiston arviointi ja analysointi. Tähän liittyy poistot ja karsiminen, sekä tarvittavien täydennysten tutkiminen ja kokoelman laadun arviointi. Aineistojen kuntoa tarkastellaan, monipuolisuutta ja määriä seurataan. Havaintojen perusteella kokoelmaa käsitellään erilaisin toimenpitein, joilla kokoelmaa voidaan muokata eli hallita. Näihin toimenpiteisiin kuuluu karsinta ja poistot, sekä varastointi ja erilaiset säilöntään ja kestävyuden varmistamiseen liittyvät toimenpiteet. (Johnson 2014, 193–194, 206–208, 212.)

Kokoelmien hallinnassa merkittävää on siis henkilökunnan kyky tutkia aineiston kuntoa ja monipuolisuutta. Hallinnan keinot toimivat laadunvarmistajina ja kokoelmaa ylläpidetään tehokkaasti. Kokoelmien hallinnan kautta kokoelmaa myös suojataan. Kokoelmien suojelu liittyy vahvasti aineiston pitkäikäisyyden kasvattamiseen ja turvalliseen säilytykseen. (Johnson 2014, 224, 230–233.)

Kokoelmien hallinnan kautta saadaan kerättyä hyödyllistä tietoa kokoelmien kehittämistä varten. Kokoelmien hallinnan toimenpiteiden kautta pystytään esimerkiksi poimimaan tietoa, millaisiin aineistoihin tarvitsee uutta kirjallisuutta tai täydennystä. Tästä syystä kirjastojen tulee kiinnittää huomiota kumpaankin kokoelmatyön osa-alueeseen. Hallinta ja kehittäminen siis toimivat käsi kädessä. (Johnson 2014, 345–348.)

3.1 Kokoelmien kehittäminen

Kokoelmien kehittämisen piiriin kuuluu aineiston hankinta- ja valintatyö, luokittelu sekä aineistojen arviointi. Nämä keinot auttavat pitämään kokoelmaa ajantasaisena ja käyttökelpoisena yhteisölle. Olemassa olevaa kokoelmaa siis kehitetään ja uudistetaan. Kehittäminen on oleellista, jos kirjasto haluaa toimia vakaana ja luotettava tiedontarjoajana. (Marshall & Fieldhouse 2012, 7–8.)

Luokittelulla mahdollistetaan aineiston nimeäminen ja arkistointi. Sen avulla aineiston etsiminen ja navigointi toimii yksinkertaisemmin. Aineistoja luokitellaan muun muassa aiheen, genren tai formaatin perusteella. Luokittelussa huomioidaan aineistolle oleellisia tunnistetietoja kuten asiasanoja, sen kieli ja kohderyhmä. Tiedot tallennetaan tietokantoihin, joista teoksia myöhemmin etsitään ja tutkitaan. (Johnson 2014, 136–138.)

Aineistojen arviointi kokoelmien kehittämisessä tarkoittaa valinnassa olevien teoksien sopivuuden pohtimista olemassaolevaa kokoelmaa ajatellen. Toimisiko mahdollinen uusi aineisto kannattavana täydennyksenä tai lisänä kirjastolle. Arviointi kohdistuu uuden aineiston tarpeellisuuteen ja hyödyllisyyteen. Toinen tapa arvioida

on tutkia sitä, miten aineisto ja kokoelma vastaavat asiakkaiden ja yhteisön kysyntään ja tarpeisiin. Lopulta tämä käyttäjiin kohdistuva arviointi päättää siitä, pitäisikö aineistoa harkita hankittavaksi kirjastoon. (Johnson 2014, 144–150.)

Hankinta- ja valintatyö voidaan käsittää oleellisimpana osana kokoelmien kehittämistä. Se on konkreettista uuden aineiston tuomista osaksi kokoelmaa. Valintatyöhön kuuluu erilaisten aineistojen ja yksittäisten teosten seuranta ja tutkinta. Harkinnan pohjalta aineisto voidaan päättää valita hankittavaksi. Hankintatyö taas on konkreettista aineistojen tilaamista kustantajilta kirjastoon. Se pohjautuu kirjaston resursseihin. (Johnson 2014, 138–139.)

Aineistonvalintaprosessissa merkittävä muutos on keskitetty valinta, joka siis tarkoittaa valintatyön muuttumista kirjastojen välillä yhtenäisemmäksi. Kirjastot toimivat valinnoissa yksimielisemmin ja kokoelma toimii enemmän kaikille kirjastoille yhteisenä. Keskittämisen myötä myös hankinnat tehdään pääasiassa ainoastaan pääkirjastoissa, joista ne jaetaan muihin keskittämisen piirissä oleviin kirjastoihin. (Johnson 2014, 40–41.)

Valinnat perustellaan kirjaston mahdollisuuksien, resurssien ja tarpeiden, sekä asiakkaiden kysynnän mukaan. Hankintatyölle ja aineistonvalintaprosessille oleellista on varsinkin nämä lopullisiin valintoihin liittyvät perustelut. Tämän takia arvioinnilla ja nykyisen kokoelman jatkuvalla tarkastamisella on kokoelmien kehittämisessä merkittävä rooli. Hankintoja tehdessä tulee siis pohtia sitä, millaista aineistoa kirjaston tulisi hankkia ja sitä, mikä on tarpeellista aineistoa, jonka tulisi olla osana kokoelmaa. (Wilen & Kortelainen 2010, 77–79.)

Vaikka asiakkaiden kysyntä on nykyään suuremmassa roolissa, kirjasto ei silti voi kiinnittää huomiota ainoastaan siihen, vaan kirjaston tulisi pyrkiä myös vastaamaan erilaisiin tiedontarpeisiin ja kattaa erilaisia aihealueita riippumatta kysynnän määrästä tiettyä aineistoa kohti. Hankinnan on siis tärkeää perustua näiden kaikkien tekijöiden summaan ja lopulliset aineistonvalinnat tehdään näiden arviointi- ja analysointitulosten pohjalta. (Wilen & Kortelainen 2010, 65.) Se, miten hankintaprosessi on lopulta onnistunut, näkyy vasta valintatyön lopputuloksissa riippumatta siitä, kuinka paljon ennakoivaa arviointia on tehty. (Wilen & Kortelainen 2010, 102–104.)

3.2 Kokoelmatyötä ohjaavat tavoitteet ja tehtävät

Kirjastotyötä ja kirjaston kokoelmatyötä ohjaavat erilaiset kirjastolle määrätyt tehtävät sekä yleiset kirjastoalan suositukset. Kirjastotyölle on asetettu lakeja, joita kirjaston tulee noudattaa, sekä tehtäviä, joita kirjaston olisi hyvä ylläpitää. Lisäksi kirjaston toiminta pohjataan erilaisiin arvoihin ja tavoitteisiin, joihin vastaamalla muodostetaan palvelut ja kokoelmat. Samalla kirjastot kehittävät toimintaansa huomioon ottaen kirjastoon kohdistuvia periaatteita. Kokoelmatyölle on asetettu odotuksia ja vaatimuksia, joita kirjasto huomioi kehittämisellä, jotta vastataan yhteisön tarpeisiin. (Wilén & Kortelainen 2010, 12, 41.)

Kaikki kirjaston toiminta ei kuitenkaan perustu ainoastaan kirjastolle asetettuihin odotuksiin, vaan kirjaston tulee itsenäisesti kiinnittää huomiota myös käyttäjäryhmiinsä ja huomioida jokaiselle kirjastolle yksilöllinen asiakaskunta. Kokoelmatyössä tällä on merkitystä varsinkin kokoelmien kehittämisessä, sillä juuri kehittämisen kautta kokoelmaa muokataan tarpeisiin vastaavaksi. (Wilén & Kortelainen 2010, 27, 31–35.)

Kokoelmatyössä nykyään merkittävämmäksi vaikuttajaksi on kehittynyt asiakaspainotteisuus. Jos tutkitaan kirjastojen historiaa, voidaan havaita, että kirjastoissa painotettiin ennen enemmän laatua ja kirjaston omaa pyrkimystä säilyttää kaikista tärkeimmäksi koettuja materiaaleja. Kirjasto ei siis toiminut läheskään yhtä paljon vapaa-ajanviettopaikkana vaan huomion kohteena oli akateemisuus. Tietyllä tasolla kirjastot siis priorisoivat tietokirjoja, eikä kaunokirjallisuudella ollut yhtä suurta roolia, mikä myös tarkoitti sitä, että kirjastossa ei ennen käynyt yhtä monipuolisesti ihmisiä. Tämä on kuitenkin muuttunut huomattavasti ja merkitystä on yhä enemmän myös muun muassa kysynnällä ja käyttäjien kiinnostuksella. Lisäksi merkitystä on kaikenlaisen aineiston esiin tuomisella, eikä vain sillä, että tietokirjallisuutta on mahdollisimman kattavasti. (Johnson 2014, 20–23.)

Voidaan myös puhua painotuksen siirtymisestä kokoelmakeskeisyydestä käyttäjäkeskeisyyteen. Kokoelmakeskeisyys tarkoittaa kokoelman muokkaamista järjestelmällisesti kirjaston omien näkemysten mukaisesti. Hankinta- ja valintatyö, henkilökunnan arvioinnit, karsinnat sekä kirjaston kokoelmapolitiikka määräävät sen millai-

sista aineistoista kokoelmat rakentuvat. Kokoelmakeskeisyydessä ammatillisen tiedon merkitys on suuremmassa roolissa ja aiemmin historiassa kirjastolta siis vaadittiin enemmän paikkana, jossa ainoastaan säilytettiin tärkeäksi koettua tietoa. Tämä ajatus on ajan kuluessa kuitenkin vähentynyt ja kokoelmatyössä on muututtu sekä joustavammiksi että avaramielisemmiksi, mikä tarkoittaa sitä, että käyttäjien kysynnälle on tullut suurempi rooli kokoelmatyön eri vaiheissa. (Wilén & Kortelainen 2010, 36–41.)

Käyttäjakeskeisessä kokoelmatyössä pyritään selvittämään käyttäjien tarpeita ja liittämään käyttäjät ja aineisto toisiinsa. Kokoelmaa kehitetään sen perusteella, millaista aineistoa asiakkaat haluavat sekä millaista aineistoa kirjaston tulisi tarjota käyttäjille, eli mikä koetaan tarpeelliseksi aineistoksi. (Wilén & Kortelainen 2010, 40–42.)

Kirjastojen tarkoituksena on siis aina ollut yhteisön tukeminen. Kokoelmat ovat pyrkineet tarjoamaan aineistoa tiedonkeruuta ja oppimista varten. Kirjasto tarvitsee toimiakseen kokoelman, jota tarjota yhteisöille. (Johnson 2014, 37–42.) Yhteisön luomien vaatimusten lisäksi kirjaston toimintaan ja kokoelmatyöhön vaikuttavat eri tahojen asettamat tavoitteet ja tehtävät, joita opinnäytetyössä tutkitaan seuraavaksi tarkemmin.

3.3 Kokoelmatyötä tukevat lait ja arvot

Laki yleisistä kirjastoista (L 29.12.2016/1492) määrittelee kuudennessa pykälässä kokoelmatyön kannalta oleellisiksi kirjaston tehtäviksi ensimmäisenä ”tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin”, toiseksi ”ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa”, ja lisäksi kolmantena ”edistää lukemista ja kirjallisuutta”. Näiden pykälien voidaan ajatella liittyvän sekä kokoelmien hallintaan että kehittämiseen kokoelmatyössä. Nämä ovat siis laissa yleisille kirjastoille asetettuja toiminnassa noudatettavia tehtäviä.

Kirjasto-toiminnan arvoja ja tavoitteita voidaan tutkia muun muassa IFLA:n, eli kirjastojen kansainvälisen järjestön standardien ja suositusten kautta. IFLA on kohdistanut ohjeistuksia ja suosituksia kirjastotyötä ja siten myös kokoelmatyötä varten.

IFLA:n yleisten kirjastojen palvelusuositusten (2010, 67–68) mukaan kirjaston tulisi tukea oppimista, tiedon tavoittamista sekä harrastuksia ja luovuutta. Lisäksi kirjaston tulisi tukea lasten ja nuorten lukutaitoa. Kirjastolla on merkitystä myös kulttuurin tukijana ja sosiaalisena paikkana, sekä varsinkin paikallisten yhteisöjen ja kulttuurin tukijana. Kirjaston on hyvä painottaa tiedon vapautta, esteettömyyttä, ihmisten tarpeita sekä ihmisten oikeutta kirjaston palveluiden piiriin.

Kokoelmatyön kautta vastataan varsinkin yhteisön tiedontarpeeseen, ja tarjotaan tukea oppimiseen ja lukutaidon kehittämiseen. Usein kirjallisuudella on merkittävää kulttuurillista painoarvoa, joten aineiston käsittelyn, säilyttämisen ja hankinnan merkitys on suuri. Kirjallisuus on kirjastolle keskeinen aineistotyyppi mutta ei kuitenkaan ainoa, ja kokoelmat muodostuvatkin enemmän monipuolisemmasta aineistosta kuten musiikkilevyistä, elokuvista tai peleistä. (Wilén & Kortelainen 2010, 37, 48–49.) Myös kirjastotyön eettiset periaatteet ([viitattu 19.11.2020]) painottavat tasa-arvoisuutta, mikä liittyy kirjaston palveluihin ja kokoelmiin. Kirjaston tulee pysyä puolueettomana, mikä aineistonvalinnoissa tarkoittaa sitä, että tietynlaisia kantoja ei voi suosia ja toisia välttää valintoja tehdessä. Eettiset periaatteet nostetaan esille myös valintatyön ammatillisuudessa, jota tulee ylläpitää painottamalla valinnoissa sisältöä eikä aineiston muotoa. Tämä tukee kirjaston tehtävää yleissivistyksen edistäjänä.

Tämä monenlaisen aineiston huomiointi osaltaan osoittaa kirjastojen aktiivista pyrkimystä vastata yhteisön ja yksilöiden kaikenlaisiin tarpeisiin ja toiveisiin aineistoa hankittaessa. Tähän liittyvät myös erilaiset erityisryhmät, joita kirjastojen tulee erityisesti huomioida erilaisia palveluja suunnitellessa. (Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus 2017, 12–13, 20.) Kirjastojen tulee tarkastella sitä, toimiiko kirjastotyö tehokkaasti myös erityisryhmiä palvelleen, ja miten aineistonvalintatyö mahdollisesti huomioi heidät.

Aineistonvalintatyötä tutkiessa esille nousee myös valinta- ja hankintamenettelyistä. Aineistonvalintatyö on kehittynyt siinä missä kokoelmatyökin on. Valintatyön kehittämiseen liittyvät kysymykset resursseista ja niiden tehokkaasta käytöstä. Muun muassa miten henkilökunta jaetaan työtehtävineen ja kuinka budjettia käytetään. (Johnson 2014, 37, 40.)

Kirjaston käsitellessä erilaisia aineistoja työssä, kysymyksiä voidaan nostaa valinta- ja hankintaperusteluista. Kysymyksiä voidaan esittää siitä, kuinka aineistonvalintatyöllä vastataan kokoelmatyön tehtäviin varsinkin, kun aineistojen monipuolisuus on kasvussa. Valintaprosessissa on paljon huomioonotettavia tekijöitä ja prosessista vastaavien työntekijöiden ammattitaidolla on merkitystä. (Wilen & Kortelainen 2010, 77–78.)

Uusia näkökulmia hankinta- ja valintatyöhön tuovat myös e-aineistot. E-aineistojen käyttöönoton on koettu tasapainottavan fyysisen aineiston riittävyteen liittyviä paineita, mutta toisaalta kirjaston resurssit jakautuvat e-palvelujen kasvaessa laajemmin ja saattavat aiheuttaa kirjastolle haasteita. E-palvelujen kehittäminen on kuitenkin oleellista muuttuvassa yhteiskunnassa, ja kirjastojen on tarpeellista mukautua tähän muutokseen. (Marshall & Fieldhouse 2012, 53–54.)

Kokoelmien kehittämisessä voidaan todeta olevan erilaiset säännöt riippuen siitä, käsitelläänkö e-aineistoja vai fyysisiä aineistoja. E-aineistoille sopiikin laajempi keskitetty toiminta, sillä logistiikkaa eli aineiston kuljetusta ei vaadita. E-aineistojen valinnassa keskittäminen on ollut käytössä kauemmin ja toimii tehokkaasti laajempien yhteisten tietokantojen kautta. Yleisesti kokoelmatyölle laaditut periaatteet pätevät myös e-aineistoja käsitellessä, eikä kokoelmatyön tavoitteita ja tehtäviä tule unohtaa, vaikka aineistomuoto on hyvin erilainen. (Marshall & Fieldhouse 2012, 89–90.)

Aineistonvalintatyö siis kehittyy kokoelmatyön ohella ja se on oleellista valintatyöhön liittyvien erilaisten resurssien kuten henkilökunnan tai budjetin kuluttamisen hallitsemiseksi. Kirjastojen tuleekin vastata sille asetettuihin tehtäviin vastuullisesti ja noudattaa kokoelmatyötä varten rakennettua kokoelmapolitiikkaa. Keskitetty valinta nousee esille yhtenä kirjaston menetelmänä tehdä aineistonvalintatyöstä ja -hallinnasta tehokkaampaa. (Johnson 2014, 37–41, 138–139.)

4 KESKITTÄMINEN

Kirjastojen valinta- ja hankintaprosessi on kokoelmien kehittämisen ydintä. Keskitetty valinta tarkoittaa aineistonvalintaprosessia, jossa aineistojen valinnat hoidetaan yhden kirjastoverkon kesken yhteisesti eikä kirjastot toimi valinnoissa enää hajautetusti. Tämä on melko uudehko menetelmä, joka on tullut käyttöön rinnakkain kellutuksen kanssa. Kellutus on taas aineiston vapaata kulkua kirjastojen välillä niin sanotusti yhtenä yhteisenä kokoelmana. (Vääriskoski-Kaukanen, [viitattu 19.11.2020], 14–16.)

4.1 Kelluva kokoelma

Keskittämisen kanssa rinnakkain toimii useimmissa tilanteissa kelluva kokoelma. Kelluva kokoelmaa voidaan ajatella kokoelmatyön ominaisuutena ja menetelmänä, jota keskittäminen tukee. Kellutuksessa kirjastot antavat aineiston kulkea kirjastojen välillä vapaammin, ja asiakkaat saavat lainata ja palauttaa ilman yhden kirjaston rajoitetta. Aineisto kulkee myös tehokkaammin kirjastojen välillä, sillä eri kirjastojen kokoelmia täydennetään aktiivisesti, jottei kellutuksesta aiheudu tietyn kirjallisuuden kertymistä yhteen kirjastoon samalla kun toisella kirjastolla on samasta kirjallisuudesta puutteita. (Vääriskoski-Kaukanen, [viitattu 19.11.2020], 14, 15–17.)

Aineistot eivät siis kuulu kellutuksen myötä enää yhdelle kirjastolle vaan kirjastoverkosto hoitaa kokoelmaa yhteisesti. Tämä tarkoittaa myös sitä, että otettaessa kellutusta käyttöön, aineistoa ja kokoelmaa tulee käydä läpi tarkasti. Karsinnat ja poistot ovat osa käyttöönottovaiheita sen lisäksi, että tutkitaan aineistotyyppien määriä ja monipuolisuutta. Kirjastojen tulee toimia kellutuksessa ja siihen siirryttäessä koordinoitujen aineistojen alueen kirjastojen kesken, jotta aineistot jakautuisivat tasaisesti. Tämän takia keskittäminen on niin tiiviisti osana kellutusta. Keskittämisen avulla aineistoja hallitaan kellutuksessa tehokkaammin sekä lisätään kirjastojen välistä kommunikointia, joka on merkittävässä muutoksessa kuten kellutuksessa. (Vääriskoski-Kaukanen, [viitattu 19.11.2020], 26–27.)

Kellutuksen käyttöönotto vaatii tarkkaa kommunikointia, jotta siirtymisvaihe ja sopeutuminen uuteen systeemiin onnistuu ongelmitta. Viestinnällä saadaan selville

henkilökunnan huolenaiheita ja näkemyksiä, joita henkilökunnalla on kellutusta ja sen tuomia muutoksia kohtaan. Kommunikoinnilla huolia saadaan helpotettua ja käyttöönottovaiheeseen valmistaudutaan avoimesti. Positiivinen asenne merkitsee sujuvaa sopeutumista. (Miettunen 24.1.2019.)

Miettusen (24.1.2019) tekemän haastattelun mukaan kirjastoissa, joissa kellutus on otettu käyttöön, henkilökunnan joukossa todettiin varautuneisuutta ja epäröintiä. Näitä tunteita herättivät erityisesti muutokset oman kirjaston kokoelmassa. Kokoelmien yhtenäistämisen myötä kysymyksiä nousi muun muassa siitä, miten oman kirjaston kokoelma säilyy monipuolisena ja mahdollisimman ennallaan. Aineiston karsiminen ja mahdollinen aineiston osista luopuminen jakoi myös mielipiteitä. Toisaalta kellutuksen myötä huomattiin kirjastojen välisiä merkittäviä eroja ja panostettavaa aineiston hallinnassa ja hoidossa. Eniten huomiota on kiinnittänyt tasapainotus eli se, miten aineistot jakautuvat kellutuksen piirissä olevien kirjastojen välillä.

Kellutuksen ylläpitämisessä keskustelua on herättänyt myös toteutus. Ylläpito voi toimia sekä automaattisen järjestelmän että manuaalisen toiminnan avulla, mutta automaatio on näistä kahdesta vaihtoehdosta monella kirjastolla vasta harkinnassa. Joissain kirjastoissa automaattinen järjestelmä koetaan tarpeelliseksi, jotta aineiston ohjaus ja tasapainotus sujuisivat mahdollisimman optimaalisesti. (Miettunen 24.1.2019.)

Toisaalta kirjastojen tulee myös harkita resursseja ja sitä, millainen toimintatapa vaikuttaa tehokkaimmalta. Automatisoiminen tarkoittaisi sitä, että kokoelman ja aineiston valvonta tehdään osaksi koneellisesti, mikä voi olla erittäin kallista, vaikka sillä voisi säästää esimerkiksi henkilöresursseissa. Manuaalisessa kokoelmatyössä kaikki tapahtuu kirjastoammattilaisen asiantuntijuuden pohjalta, mikä voidaan silloin tällöin ajatella epävarmaksi. Tästä juontuu keskustelu automatisoinnista, jonka kehittämistä harkitaan. Tärkeää on silti huomioida henkilökunnan tietämyksen painoarvo, joka voidaan myös kokea lopuksi luotettavampana kuin digitaalinen äly. (Vääriskoski-Kaukanen, [viitattu 19.11.2020], 24–30.)

4.2 Keskittäminen ja keskitetty valinta

Keskittäminen, eli kirjasto- ja kokoelmatyön yhtenäistäminen, on tarpeellista kellutuksen mahdollistamiseksi. Keskittämisen kautta kirjastojen on yksinkertaisempaa liikuttaa aineistoa kirjastojen välillä varsinkin saman alueen kirjastoissa ja pääkirjastojen sekä lähi- ja sivukirjastojen välillä. Aiemmin käytössä ollut valintamallia kutsutaan hajautetuksi. Kirjastot tekivät valintansa itsenäisesti ja kokoelmat olivat yhden kirjaston omia. Valintatyö keskittyi tähän yhteen ainoaan kokoelmaan, joka ei myöskään kellunut. Usein kellutuksen tueksi on siirrytty keskittämiseen ja keskitettyyn valintaprosessiin. Keskitetty valinta on kuitenkin kirjastoalalla myöhemmin kehitetty menetelmä, jota monet kirjastot ovat vasta harkitsemassa omakseen. (Vääriskoski-Kaukanen, [viitattu 19.11.2020], 16–17, 22–24.)

Keskitetty valinta yhtenäistää kirjastojen aineistonhankintaa. Aineistot kirjastojen välillä pysyvät kellutuksessa tasaisena ja taataan myös se, että kirjastot saavat tarvitsemaansa aineistoa. Keskittäminen tarkoittaa myös valintatyön kehittymistä ja siten työnkuvien muuttumista. Kirjastoissa keskittämisen myötä valintatyöhön osallistuu vähemmän henkilökuntaa, eikä jokainen henkilökunnan jäsen aina siis ole perillä prosessista tai itse hankinnoista. Tärkeäksi nousee koordinointi kirjastojen välillä, jotta kirjastot saavat täydennettyä kokoelmaansa tarpeiden mukaan, eikä synny tilanteita, joissa priorisoidaan liikaa pääkirjastojen omia aineistoja valintoja tehdessä. (Johnson 2014, 40–42.)

4.3 Aiempaa tutkimusta aiheesta

Kokoelmatyön aihetta on tutkittu paljon ja PIKI-alueen kirjastoja on ollut mukana osallistujana kokoelmatyöaiheisten tutkielmien teossa. Suomalaista tutkimusta ei kellutuksesta ja keskittämisestä ole tehty vielä paljon ja molempia aiheita on käsitelty enemmän ulkomaisissa tutkimuksissa. Tämä opinnäytetyö tutustuu kolmeen suomalaiseen tutkielmaan, joissa käsitellään kokoelmatyötä, kokoelmien kehittämistä ja kellutusta. Nämä aiheet ovat tässä opinnäytetyössä merkittäviä ja liittyvät keskittämiseen ja keskitettyyn valintaan, jota tässä opinnäytetyössä käsitellään. Tutkielmien tarkastelulla lähestytään tämän opinnäytetyön aihetta keskittämistä.

Sanna Vääriskoski-Kaukasen (2017) tutkielma on yksi ensimmäisistä kokoelmatyötä ja kelluvaa kokoelmaa yhteisesti käsittelevistä tutkielmista. Tutkielman tarkoituksena on tehdä selkoa kelluvasta kokoelmasta ja sen tuomista muutoksista kokoelmatyössä. Tampere osallistui tutkimukseen yhdessä Espoon, Vantaan ja Oulun kanssa.

Toinen kelluvaa kokoelmaa käsittelevä tutkielma on Emma Viistan (2019, 1) tutkielma, jossa käsitellään kirjaston kokoelmia ja kokoelmatyötä kellutuksen käyttöönoton jälkeen. Tämä tutkielma tuo esille myös Vääriskoski-Kaukasen (2017) työtä. Viistan tutkielmassa keskitytään tarkemmin kellutuksen vaikutuksiin kokoelmassa henkilökunnan näkökulmasta. Mukana tutkimuksessa on Tampereen ja Jyväskylän kaupunginkirjastot.

Kokoelmatyötä määritellään molemmissa töissä samaan tapaan. Vääriskoski-Kaukasen (2017, 3–6) tutkielmassa kokoelmatyö määritellään kirjastojen konkreettisina toimina hoitaa kokoelmaa. Lisäksi nostetaan esille kokoelmien kehittäminen, joka on kokoelmatyön osa. Vääriskoski-Kaukasen tarkastelee kokoelmatyön tavoitteita ja tutkii kirjastotyölle asetettuja linjauksia sekä kirjastolakia. Tutkielmassa todetaan, että kokoelmatyön tulee pyrkiä monipuolisuuteen ja laadukkaaseen kokoelman ylläpitoon.

Toinen tutkielma määrittelee kokoelmatyötä päivittäisenä työnä, jossa kokoelmia tarkastellaan ja käsitellään. Lisäksi esitellään termit kokoelmien kehittäminen ja kokoelmienhallinta termeinä, joilla kokoelmatyöhön voidaan viitata, ja joihin kokoelmatyö voidaan jakaa. Myös Viista (2019) käsittelee kirjaston tehtäviä ja kokoelmatyön periaatteita, jotka nousevat esille myös tässä opinnäytetyössä. Tutkielma määrittelee kolme merkittävintä tekijää kokoelmatyölle, ja nämä ovat ”kirjaston rooli, käyttäjät ja aineisto”, joita kaikkia huomioon ottaen kokoelmatyötä voidaan toteuttaa. (Viista 2019, 3–5.)

Tutkielma tarkastelee myös keskitettyä valintaa, ja määrittelee sitä kellutukselle keskeisenä ja tarpeellisenä. Lisäksi keskitettyä valintaa kuvaillaan aineistonvalintaa vahvistavana. (Viista 2019, 18–19.) Myös Vääriskoski-Kaukasen (2017, 18) käsittelee keskittämistä. Keskitetty valinta nähdään resursseja säästävänä.

Tutkielmassa todettiin, että kellutus toi merkittäviä muutoksia kokoelmatyöhön ja niihin tottuminen vei jonkin verran aikaa. Huomioonotettavia tekijöitä oli paljon suunnitteluvaiheessa ja muutokseen valmistautumiseksi tuli tehdä paljon aineistojen käsittelyä. Yleisesti kellutus koettiin kuitenkin hyvänä uudistuksena, joka on kehittänyt kokoelmatyötä hyvään suuntaan. Tuloksien mukaan keskitetty valinta tukee kellutusta hyvin. Kellutus ei toimisi yhtä tehokkaasti ilman keskitettyä valintaa. Lisäksi keskitetty valinta ”auttaa henkilökuntaa hahmottamaan kokoelman yhtenä yhteisenä kokoelmana”. (Vääriskoski-Kaukanen 2017, 49–50, 67–70.)

Viistan (2019, 33–41, 46) tutkielman tuloksien osalta todettiin, että kellutus tuonut muutoksia kirjasto- ja kokoelmatyöhön, mutta kirjastojen henkilökunta on suhtautunut näihin muutoksiin hyvin. Lisäksi kelluva kokoelma on ollut hyödyksi varsinkin pienempikokoisille kirjastoille. Kokoelmatyössä on kellutuksen myötä tapahtunut pääasiassa hyviä muutoksia, jotka ovat edistäneet kirjastojen kokoelmia. Keskitetyn valinnan osalta tutkielmassa mainitaan, että osa kirjastojen henkilökunnasta esitti huolia siitä, miten valintatyössä pystytään vastaamaan eri yksiköiden kysyntään. Toisaalta keskitetty valinta on myös helpottanut kokoelmatyötä yleisesti.

Lisäksi otetaan tarkasteltavaksi vanhempi opinnäytetyö, joka käsittelee kokoelmien kehittämistä sekä kirjaston henkilökunnan että asiakkaiden näkökulmia tarkastellen. Elina Järvenpään (2009, 33, 35–36, 37–38) opinnäytetyöhön on osallistunut Ylöjärven kirjasto. Opinnäytetyössä nousee esille valintatyö kirjastoissa ja asiakaslähtöisyyden merkitys. Kokoelman kehittämisessä ja aineiston valintatyössä on merkitystä sekä henkilökunnan asiantuntijuudella että asiakaskunnan kysynnällä. Opinnäytetyössä kuitenkin kiinnitetään huomiota myös kokoelman kehittämisen ja aineistonvalinnan haasteisiin. Näitä haasteita ovat aineiston kyky vastata kirjaston käyttäjien tarpeisiin sekä harvinaisemman aineiston huomioonotto.

Opinnäytetyö on tehty ennen kuin mikään PIKI-alueen kirjastoista siirtyi keskittämiseen ja kellutukseen. Tällöin nämä aiheet olivat vielä hyvin uusia konsepteja ja vasta saamassa huomiota. Opinnäytetyössä pohditaan kirjaston ja kirjastotyön jatkuvaa kehitystä. Vaikka tutkimuksessa ei puhuta keskittämisestä tai kellutuksesta, voidaan ajatella, että kokoelmien kehittämisessä ilmi nousseet haasteet viittaavat jo aluillaan olevaan muutokseen kokoelmatyössä. (Järvenpää 2009, 53.)

Lisäksi Järvenpää (2009, 61–64) nostaa esille aineiston kulkemisen kirjastojen välillä sekä kirjastojen yhteistyön kokoelmia käsitellessä. Järvenpää puhuu kirjastojen yhdessä muodostamasta yhdestä kokoelmasta, joka helpottaa henkilökuntaa vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin ja kysyntään. Pohdintaa herättää tällöin se, kuinka logistiikka toimii ja miten toiminta olisi kustannustehokkaampaa.

Opinnäytetyö sivuaa kelluvan kokoelman konseptia ja keskitettyä aineistoa, joka käsitetään enemmän kirjastoille yhteisenä aineiston säilytyksenä ja varastointina. Tällä tehtäisiin kuljetuksista ekologisempaa, mutta ongelmaksi näyttää kuitenkin nousevan huoli siitä, pysyisivätkö kirjastot tasa-arvoisina ja kuinka oman kirjaston aineistoista pysyttäisiin perillä sen liikkuesssa ja keskittyessä tiettyihin kirjastoihin. (Järvenpää 2009, 61–64.)

5 TUTKIMUSONGELMA JA -MENETELMÄT

5.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on koota tietoa keskitetyn valinnan mukanaan tuomista muutoksista kirjastotyössä sekä näihin muutoksiin liittyvät kokemukset valinta- ja hankintatyöhön osallistuvan henkilökunnan näkökulmasta. Tarkoituksena on tutkia henkilökunnan työtehtävien kehittymistä sekä heidän ajatuksiaan keskittämiseen liittyen. Kellutukseen liittyvistä kokemuksista on tehty tutkimuksia, joissa kerätään henkilökunnan ajatuksia kellutukseen liittyen. Opinnäytteessä on tarkoituksena tutkia, onko samankaltaisia kokemuksia ollut myös keskitettyyn valintaan ja keskittämiseen liittyen.

Henkilökunnan näkökulman kautta tutkitaan myös keskitetyn valinnan mahdollisia positiivisia ja negatiivisia ominaisuuksia ja seurauksia, joita siirtymisvaiheessa ja sen jälkeen on voinut ilmetä. Opinnäytetyössä pyritään lisäksi käsittelemään sitä, kokeeko henkilökunta keskitetyn valinnan toimivan kirjasto- ja kokoelmatyön edistäjänä, sekä sitä kuinka edistäminen mahdollisesti ilmenee kokoelmatyössä.

Opinnäytetyö pyrkii vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- Millaisia muutoksia keskittämiseen siirtyessä on tapahtunut?
- Millaista kokemuksia keskitettyyn valintaan siirtyminen ja sen käyttäminen on luonut?
- Tukeeko keskitetty valinta kokoelmatyön periaatteita?

Opinnäytetyöhön soveltuu parhaiten laadullinen tutkimus, sillä opinnäytetyön aihe vaatii näkökulmien tutkimista ja analysointia sekä tietyllä asteella henkilökunnan kokemusten tulkintaa. Kyse ei ole niinkään määrällisistä tuloksista ja mittareista, jotka olisivat oleellisia määrälliselle tutkimukselle. Laadullisten tutkimusmenetelmien kautta opinnäytetyölle pystytään poimimaan yksityiskohtaisempaa ja täydentävää tietoa aiheen aineistoksi.

5.2 Laadullinen tutkimus

Laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus keskittyy poimimaan tietoa, millä havainnoidaan ja kuvataan ilmiöitä. Laadullisessa tutkimuksessa painottuu tulkinta ja kuvailu. Laadullisen tutkimuksen aineisto perustuu ihmisten käsityksiin ja siihen, miten he kokevat ja kuvailevat tutkittavia aiheita ja ilmiöitä. Tutkittua ilmiötä pyritään selvittämään perusteellisesti varsinkin, koska tutkittava aineisto voi vaihdella yksiselitteisen ja monitulkintaisen välillä. (Merriam & Tisdell 2016, 14–19.) Laadullisessa tutkimuksessa otetaan selvää konteksteista, osanottajista, käytetyistä menetelmistä ja tutkimuksen aikana tapahtuneista tilanteista. Teorian muodostaminen on yksi laadullisen tutkimuksen perustehtävistä. (Merriam & Tisdell 2016, 24.)

Laadullisessa tutkimuksessa painotetaan aiheiden ja ilmiöiden tutkimista niiden ”luonnollisessa ympäristössä”. Tutkimuksia siis toteutetaan niin sanotusti paikan päällä ja toimintaa seurataan läheltä. Lisäksi ominaista on tutustua erilaisiin oheismateriaaleihin ja aineistoihin, joista saa taustatietoa tutkimusta varten. Koska tutkimuksissa painotetaan luonnollisuutta, tulee varautua ennalta-arvaamattomiin muutoksiin tutkimustilanteissa. Ominaista on siis joustavuus tutkimuksen edetessä. (Grönfors & Vilkkä 2011, 6, 31, 49.)

Laadullisen tutkimuksen rinnalle oheistetaan erilaisia tutkimustapoja, joiden avulla laadullista tutkimusta on mahdollista konkreettisesti toteuttaa. Yksi näistä laadullisen tutkimuksen ohessa esiintyvistä termeistä on fenomenologia. Fenomenologia on laadullisen tutkimuksen kontekstissa kokemuksiin perustuvaa aineistonkeruuta. Fenomenologiassa tutustutaan ihmisten kokemuksiin erilaisin aineistonkeruumenetelmin kuten haastattelujen avulla. (Merriam & Tisdell 2016, 25–27.) Fenomenologiaa ei tule sekoittaa etnografiaan, joka on tutkimusta kokemalla ja tutustumalla aiheeseen osana tutkimuksen kohdetta. Tutkimus perustuu siis tutkijan omiin kokemuksiin ja havaintoihin. (Merriam & Tisdell 2016, 28–29, 42.)

Toinen tämän opinnäytetyön kannalta merkittävä termi on tapaustutkimus, joka usein ymmärretään laadullisen tutkimuksen kanssa lähes yhtenä ja samana. Tapaustutkimuksessa keskitytään tiettyjen tarkasti hahmoteltujen ”tapausten” ymmärtämiseen käyttäen aineistonkeruumenetelmiä monipuolisesti. Tapaustutkimukselle

merkittävää on kontekstin huomioonottaminen, sillä usein tapaustutkimuksen kohteena on aiheita, jotka rajoittuvat tiettyyn aikaan, paikkaan tai tietyn ilmiön ympärille. (Merriam & Tisdell 2016, 37–40, 42.)

Laadullisessa tutkimuksessa käsitellään otantoja, jotka syntyvät tutkimustilanteessa ja toimivat materiaalina tulosten myöhemmässä analysoinnissa. Merkitystä on huomattavasti harkinnanvaraisuudessa sekä tutkimuksen toteutusvaiheessa että analysoitaessa aiheeseen liittyvää aineistoa. Saatua aineistoa käsitellessä painoa on myös kriittisyydellä ja vertailulla varsinkin, jos aihe esimerkiksi jakaa paljon mielipiteitä tai keskittyy monitulkintaiseen ilmiöön. (Merriam & Tisdell 2016, 37–38, 40.) Opinnäytetyön tutkimuksen kohdalla kerätään mielipiteitä, joita tulee analysoida objektiivisesti.

Laadullisissa tutkimuksissa on mahdollista, että eri tutkimustapojen elementit voivat sekoittua toisiinsa. Usein eri tapojen yhdistelystä on myös hyötyä tutkimuksen toteutukseen ja monipuolisen aineiston koontiin. Tutkimuksen suunnittelun aikana on hyvä kiinnittää huomiota sopivien tutkimustapojen valintaan ja siihen, miten valintoja perustellaan. Näin voidaan valita paremmin sopivat aineistonkeruumenetelmät. (Merriam & Tisdell 2016, 41.)

Laadullisen tutkimukselle ominaisiin aineistonkeruu- tai tutkimusmenetelmiin kuuluvat havainnointi, haastattelut, dokumenttien tutkiminen ja erilaiset osallistavat tutkimukset. Usein tutkimusmenetelmiä yhdistellään, jotta tutkimuksista saadaan kattavampia. Itse tutkijan rooli voi olla täysin passiivinen tai hän voi olla osallistuja, joka ohjaa tutkimuksen toteutuksen kulkua. Menetelmien tuloksien analysoinnin perusteella voidaan koota näkemyksiä ja uusia käsityksiä tutkitusta kohteesta. Tietoa voidaan myöhemmin hyödyntää ja soveltaa muissa tutkimuksissa. (Grönfors & Vilka 2011, 49.)

Havainnointi on menetelmä, jossa tutkija pysyy ainoastaan tilanteen seuraajana, eikä pyri vaikuttamaan siihen millään tavoin. Se on yleinen menetelmä, jossa painottuu ilmiölle oleellinen perusympäristö, jotta tutkimus tapahtuisi mahdollisimman luonnollisesti. Tutkijalta vaaditaan merkittävää kykyä kiinnittää huomiota ympäristöönsä, eli havainnointikykyä varsinkin silloin, kun tutkija on passiivinen havainnoida. Osallistava havainnointi toteutuu siten, että tutkija on havainnointitilanteessa täysin

mukana ja voi osallistua toimintaan yhtenä kohderyhmän jäsenistä. (Grönfors & Vilka 2011, 49–53.)

Osallistavan havainnoinnin lisäksi laadulliseen tutkimukseen kuuluu myös osallistavat tutkimukset, joita kutsutaan myös toimintatutkimuksiksi. Osallistavat tutkimukset pyrkivät tekemään tutkimuksista lähestyttäviä myös tutkimukseen liittyvää kohderyhmää varten. Tutkija osallistuu kohderyhmän toimintaan ja vuorovaikutus on esillä paljon. Osallistavassa tutkimuksessa on samalla tarkoitus nimenomaan osallistaa aiheen kanssa eläviä ihmisiä, jotka ymmärtävät tutkittavaa aihetta ja antavat siten monipuolista tutkimusmateriaalia tutkimukseen. Kohderyhmä siis on osana tutkimusta ja tutkijoiden tavoitteena on pitää tutkimus selkeänä heitä varten. (Grönfors & Vilka 2011, 68–70)

Laadulliselle tutkimukselle oleellista on lisäksi arviointi tutkimuksen edetessä. Arviointi kohdistuu erilaisiin dokumentteihin ja lähteisiin, joita tutkimusta varten on kerätty, sekä tutkimuksen kautta saatuun uuteen aineistoon. Arvioinnin avulla pidetään huolta tutkimukseen luotettavuuden ja pätevyyden ylläpidosta sekä tarkkaillaan tutkimusmenetelmien ja aineiston toimivuutta ja hyödyllisyyttä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Erilaisten aiheeseen liittyvien aineistojen tutkiminen on tutkimusmenetelmänä oleellista myös siksi, koska analysoinnilla voidaan kartoittaa sitä, mitä jo tiedetään sekä mitä olisi hyvä tutkia lisää. Dokumentteja voidaan vertailla ja vertailun sekä analysoinnin pohjalta voidaan tukea tutkimuksen etenemistä teoriaa vahvistamalla. (Grönfors & Vilka 2011, 74–76.)

Yleensä tutkimusmenetelmiä myös yhdistetään toisiinsa ja erilaisia aiheeseen liittyviä aineistoja analysoimalla ja vertailemalla saadaan täydennystä ja tutkimuksen toteutuksessa sovellettavaa tietoa valmiiksi tukemaan tutkimusta. Tutkimuksia suunniteltaessa voidaan huomata, että ainoastaan havainnointi ei toimi perusteellisena, jolloin voidaan suunnitella myös haastatteluja täydentämään sitä, mitä havainnoinnilla ei saada. Aineistonkeruumenetelmien yhdistely ei myöskään rajoitu ainoastaan tutkimustyyppiin omiin menetelmiin, vaan laadullisen ja määrällisen tutkimuksen menetelmiä voidaan yhdistää myös. Näin saadaan kattavampia tuloksia. (Grönfors & Vilka 2011, 4–6.)

5.3 Aineistonkeruumenetelmänä haastattelu

Laadullisen tutkimuksen menetelmistä haastattelu sopii tähän opinnäytetyöhön parhaiten haastattelujen tarjoaman kontaktin kautta. Aiheeseen liittyviin kysymyksiin saa perusteellisempaa tietoa, ja kysymyksiä on mahdollista muokata riippuen haastattelun etenemisestä. Haastatteluissa on mahdollista myös pyytää tarkennusta tai täydennystä vastauksiin heti toteutuksen yhteydessä. Haastattelut ovat usein laadullisen tutkimuksen yleisin menetelmä, jossa vaaditaan kykyä muotoilla haastattelukysymykset sellaisella tavalla, jolla on mahdollista saada irti oleellinen tieto. (Grönfors & Vilka 2011, 60–61.)

Haastattelulla kerätään sellaista aineistoa, jota ei havainnoimalla pystytä kokoaan. Toteutusmuotoja on erilaisia ja haastatteluja voidaan jäsentää eri tavoin. Strukturoitu haastattelu on täysin ennalta suunniteltu, ja se on piirteiltään kyselynomainen, vaikka se toteutettaisiin suullisesti. Niitä varten tutkitaan ennalta aineistoa, jota tuodaan itse haastattelussa esille. Haastattelu on siis standardisoitu. (Merriam & Tisdell 2016, 109–110.)

Haastattelun voi myös toteuttaa strukturoimatta, jolloin toteutus on hyvin joustava ja avoin, eikä sitä varten tehdä ennalta tiedonhakua. Tällaiset haastattelut usein toimivat tiedonhakumenetelmänä ja saatua tietoa hyödynnetään sekä tutkimuksessa että mahdollisten seuraavien haastattelujen suunnittelussa pohjana. Haastattelun voi toteuttaa myös näiden kahden tavan välimuotona, eli haastattelua on suunniteltu jonkin verran, mutta joustavuuteen on silti varaa. Haastattelulla tavoitellaan täydentävää tietoa. (Merriam & Tisdell, 110–111.)

Variaatiota toteutukseen tuo myös mahdollisuus tehdä ryhmä- tai yksilöhaastatteluja. Ryhmähaastatteluissa voi syntyä keskustelua eri näkökulmien välillä, mikä avaa mahdollisuuksia vertailulle sekä uusille lähestymistavoille aihetta koskien. Yksilöhaastatteluissa keskitytään haastateltavan omiin näkemyksiin ja haastateltava saa vastata vapaasti. Yksilöhaastattelut voidaan kokea aiheeseen syvemmälle paneutumisena ja niissä varsinkin tavoitellaan haastateltavia, jotka ovat aiheen asiantuntijoita tai sen parissa alati toimivia. (Merriam & Tisdell 2016, 114–115.)

Itse haastattelukysymyksetkin ovat merkittäviä, ja niitä voidaan luoda avoimina kysymyksinä, jotka avaavat keskusteluja tai antaa mahdollisuuden puhua vapaasti. Niihin voidaan esittää täydentäviä lisäkysymyksiä, joiden avulla sekä jatketaan keskustelua että herätetään lisää ajatuksia. (Grönfors & Vilka 2011, 61–62.)

5.3.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelussa oleellista on teemojen määrittely. Teemojen tulee olla selkeitä ja yksinkertaisia. Niiden tulee kuvailla tutkimuksen ydintä ja siten tavoitella vastauksia haastateltavilta. Teemojen avulla pohjataan vapaata keskustelua, jolla voidaan saada hyvin täyttävää aineistoa tutkimukseen. Teemoja tuetaan täydentävillä haastattelukysymyksillä, mutta haastattelu kuitenkin pyrkii siihen, että haastateltava voi vastata vapaasti eikä haastattelurunkoa tarvitse seurata täysin järjestelmällisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Teemahaastattelu voidaan käsittää myös avoimena haastatteluna. Vapaamuotoinen keskustelu on yleistä teemahaastattelutilanteissa ja haastattelijalla voi esittää jatkokysymyksiä aiheisiin, joita haastateltava tuo itse esille. (Grönfors & Vilka 2011, 60.) Silloin kun teemahaastattelussa esitetään rungon mukaisia tarkkoja kysymyksiä, joilla haastateltavaa ohjataan, teemahaastattelua voidaan ajatella puolistrukturoituksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Tässä opinnäytetyössä haastattelun pääteemoja on määriteltä kolme ja niiden lisäksi on täydentäviä alateemoja, joihin haastattelukysymykset pohjataan. Teemahaastattelun muoto on puolistrukturoitu, sillä runkoa seurataan tiiviisti. Teemat vastaavat tutkimuskysymyksiä ja pyrkivät vastaamaan niihin kattavasti.

5.3.2 Sisällönanalyysi ja litterointi

Kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluu kerätyn aineiston sisällön analyysi. Haastattelujen kohdalla tämä tarkoittaa litterointia, eli haastattelun siirtämistä tekstimuotoon analysoitavaksi ja käytettäväksi opinnäytetyön tekstissä. Sisällönanalyysi sopii kai-

kenlaisiin aineistoihin ja analyysin kohteena voivat olla suulliset, kirjoitetut ja visuaaliset lähteet (Salo 2015, 169). Sisältöanalyysi voidaan toteuttaa sekä määrällisessä että laadullisessa tutkimuksessa, mutta opinnäytetyön kannalta tärkeää on tutkia vain laadullista analyysiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Sisällönanalyysissä aineistoa puretaan ja jäsenellään, jotta se saataisiin tiivistettyä mahdollisimman helposti tulkittavaan muotoon. Sisältöanalyysi itsessään ei siis ole vielä aineiston tulkintaa tutkimustuloksiin asti, vaan vasta saattoa sille. (Grönfors & Vilka 2011, 94.) Sisällönanalyysin avulla aineistoa voidaan hyödyntää tutkimuksessa ja tutkimustuloksien analyysissä. Aineisto tulee kuitenkin ennen konkreettista sisällönanalyysiä olla tekstimuodossa. Teksti on itse erittelyn ja kuvailun kohteena, ja siitä saadaan poimittua vastauksia tutkimuskysymyksiin ja aineistoa analyysiin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Sisällönanalyysin kannalta huomioonotettavaa on se, että aineisto käsittely voi muuttua joustamattomaksi. Tekstiä voidaan tulkita liian kirjaimellisesti eikä sitä ajatella tarpeeksi kriittisesti. Haastattelutilanteissa voidaan kohdata ennakoimattomia tilanteita, jotka saattavat vaikuttaa haastattelun kulkuun ja haastattelun vastauksiin. Näiden tekijöiden huomioiminen aineiston analyysissä tuloksia varten voi tehdä tuloksista monipuolisempia. Sisällönanalyysissä kuitenkin keskitytään ainoastaan tekstiin sellaisenaan, eikä sitä niinkään tulkita, pohdita tai kyseenalaisteta. Tämä voi johtaa puutteisiin tutkijan kootessa lopullisia tuloksia. (Salo 2015, 175–176.)

Grönfors (2011, 94) nostaa esille myös kontekstianalyysin sisällönanalyysin tueksi, jotta tulkinnasta tehdään helpompaa. Kontekstianalyysissä huomiota kiinnitetään siihen, missä ja miten tutkittava ilmiö esiintyy. Tutkittava aihe asetetaan siis kontekstiin, jossa sitä voidaan tarkastella.

Näiden analyysien yhdistäminen antaa tukea teoriaan ja herättää kysymyksiä, joilla voidaan täydentää ja vahvistaa lopullista analyysiä. Tutkimustulosten tulkinnassa ja analyysissä sisällönanalyysin rooli on siis auttaa tutkijaa jäsentelemään tietoa, jotta tutkija voi koota mahdollisimman tarkat tulokset ja tehdä kattavia johtopäätöksiä tutkimukselle. (Grönfors & Vilka 2011, 94.)

6 TULOKSET

6.1 Taustat ja toteutus

Opinnäytetyötä varten toteutetuissa haastatteluissa siis hyödynnetään puolistrukturoidun haastattelun muotoa teemahaastattelua. Tarkoituksena on antaa haastateltavien vastata vapaasti ja tuoda esiin ajatuksia, joiden pohjalta voi nousta lisäkysymyksiä ja hyödyllisiä sekä mielenkiintoisia näkökulmia aiheeseen. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina ja pääteemoja oli kolme.

Haastatteluilla tutkitaan sitä, miten työ on muuttunut haastateltujen kohdalla ja miten nämä muutokset näkyvät työssä. Haastatteluissa tiedustellaan, millaisia henkilökunnan kokemukset ovat olleet uuden menetelmän eli keskittämisen käyttöönotosta ja millaisia muutokset ovat olleet kokoelmatyössä. Lisäksi haastatteluilla selvitetään kokoelmatyön kehittämisen ja keskittämisen vaikutuksia toisiinsa. Tutkimisen kohteena on erityisesti se, onko keskitetty valinta kokoelmatyön väline, jolla tuetaan kokoelmatyötä ja sen periaatteita.

Haastateltuja on yhteensä neljä ja kaikki on koottu Tampereen alueelta. Haastatteluista kaksi ovat samasta kirjastosta ja toiset kaksi molemmat eri kirjastoista. Kaikki haastatteluihin osallistuneet ovat työskennelleet kokoelmatyön parissa keskittämisen, keskitetyn valinnan sekä kellutuksen käyttöönoton aikana ja ovat edelleen tekemisissä kokoelmatyön kanssa. Haastateltujen joukosta haastateltu 2 on vastannut vain osaan kysymyksistä, sillä haastateltava toimii hankintaosastolla, eikä voi vastata valintoja koskeviin kysymyksiin täysin. Tältä haastateltavalta tiedusteltiin mahdollisista muutoksista, jotka liittyivät myös hankintaan. Lisäksi haastatellulta tiedusteltiin uusista välineistä, joita on tullut käyttöön.

Haastatteluja varten haettiin Tampereen alueen tutkimuslupa ja sen myönsi kulttuuri- ja kansalaisopistoyksikön johtaja. Käsittely tapahtui ongelmitta. Haastattelut tavoitettiin sähköpostilla ja haastattelun toteuttamiseen sovittiin videohaastattelu Teams-kokousalustan kautta, jossa nauhoitus oli mahdollista. Haastattelujen teemat lähetettiin heille ennakoon tarkasteltavaksi. Haastattelujen keskimääräinen kesto oli noin 40 minuuttia (haastattelu 1: 38 minuuttia, haastattelu 2: 35 minuuttia,

haastattelu 3: 50 minuuttia, haastattelu 4: 42 minuuttia). Litteroinnista haastatelluista kertyi 9–12 sivua. Haastatteluissa ei esiintynyt isoja ongelmia, mutta osaksi teemojen avaamisessa tarvittiin tarkennusta ja ne eivät olleet täysin selkeitä. Varsinkin kolmas teema osoittautui haasteelliseksi. Haastateltavien lukumäärä on myös tavoitettua pienempi ja heitä olisi ollut tarkoitus saada ainakin 5–8. Lisäksi osa haastatelluista olisi ollut PIKI-alueen muista kirjastoista, mutta henkilöitä ei onnistuttu tavoittamaan enempää kuin 4.

6.2 Käyttöönottovaihe

Haastattelujen ensimmäisenä teemana tiedusteltiin konkreettisesti keskitettyyn valintaan siirtymisestä ja siitä, millaisia toimenpiteitä siirtyminen vaati. Tässä teemassa pyrittiin saamaan tietoa ennakkajatuksista sekä vaikutusmahdollisuuksista kehitysvaiheessa. Haastatelluilta kysyttiin myös uusista menetelmistä ja ratkaisuksista sekä muutoksista työnkuviissa, ja niihin liittyvästä perehdyttämisestä. Näihin aiheisiin liittyen haastatelluilta tuli kattavasti vastauksia.

Keskittämisen käyttöönottoa alettiin konkreettisesti suunnittelemaan kellutuksen tukemiseksi. Suunnitteluvaiheessa vuonna 2016 otettiin aikaa pohjustukselle ja valmistelulle. Henkilökuntaa tiedotettiin tarkasti ja aiheeseen liittyen järjestettiin kokouksia, joissa oli mahdollista tuoda esiin näkemyksiä sekä huolia. (H3.)

Ohessa toimi myös suunnitteluryhmä, joka vastasi ennakkotoimista ja käyttöönotto-
vaiheesta tarkasti (H4). Ajatukset liittyen siihen, kuinka paljon suunnitteluvaiheessa sai vaikuttaa ja ottaa kantaa oli lopulta kuitenkin hieman epäselvää. On mahdollista, että koska kyseessä oli muutos, jota päätettiin lähteä valmistelemaan, jotta kellutus toimisi paremmin, päätös käyttöönotosta saatettiin osasta kirjastoja lopulta kokea jyrkkänä. (H1; H3; H4.) Haastatellut 1 ja 3 kertovat aiheesta näin:

Kyllä siihen pyrittiin, että tiedotustilaisuudet oli todellakin sellaisia, missä kuullaan ja haluttiin kuulla. Näkemykseni on se, että ihmisillä oli mahdollisuus tuoda se oma näkemyksensä esille... ja kyllä näistä varmasti niihin alkuperäisiin suunnitelmiin tuli muutoksia myöskin näiden keskustelujen myötä. (H3.)

Sellainen muistikuva, että sai sanoa kyllä mielipiteen mutta tavallaan asiat oli päätetty ja tiedettiin, että näin se tulee menemään, että ei siinä nyt kauheasti vaikutusmahdollisuuksia ole. (H1.)

Henkilökunnan suhtautuminen. Haastatteluissa haastateltuja pyydettiin kertomaan siitä, millaisia ajatuksia henkilökunnan keskuudessa nousi, kun keskitetty valinta tulee käyttöön ja vanhasta luovutaan. Ajatuksen keskittämiseen liittyen olivat alkuvaiheessa enimmäkseen varautuneita. Iso osa varautuneisuudesta liittyi ajatukseen siitä, että niin sanottu oma kokoelma katoaa. (H1; H4; H3.) Ajatukset liittyivät myös siihen, miten työtehtävät muuttuvat ja toisaalta myös osaksi helpottuvat (H1). Käyttöönottoon liittyvät näkökulmat olivat muun muassa seuraavanlaisia:

...”me tiedetään mitä meidän asiakkaat haluaa” ... ja sitten ilmoitetaan että nyt teiltä otetaan tämä tehtävä pois niin sehän oli iso kysymys. (H3.)

Ensimmäisenä tuli kyllä mieleen tällainen niin kuin jonkinlainen helpotus, kun tuntuu, että niitä valinta listoja tuli ja tuli etenkin syksyisin ja keväisin ja niitä ei olisi millään ehtinyt käymään kaikkia läpi, että se oli niin kun ajallisesti aika iso potti käydä niitä läpi. (H1.)

...Apua, me ei saada enää tehdä...mitä siitä tulee, kun siellä on vaan muutama henkilö tekemässä niitä, mitä kaikkea se niin kuin mahdollistaa, mahdollistaako se jonkinlaisen mielipidetyrannian että jos olen sitä mieltä että tuota ei oteta, niin sitä ei sitten oteta ja että miten nämä tulee toimimaan kun vaan niin vähän sitä tekee. (H4.)

Konkreettisia toimenpiteitä käyttöönottovaiheessa. Haastateltuja pyydettiin kertomaan toimenpiteistä, joita keskittämiseen siirtymisessä tehtiin. Millaisia ennakkotöitä henkilökunnan tuli kirjastoissa tehdä ja miten henkilökunnan kokoonpanot muuttuivat, kun valintaryhmistä tuli pienempiä. Lisäksi haastatellut kertoivat uusista välineistä, joita keskitetyn valinnan tueksi on tullut käyttöön.

Koska kokoelmia yhdistettiin, tarvetta oli paljon karsinnalle ja poistoille (H1; H4). Osaksi toimenpiteet liittyivät myös kellutuksen käyttöönottoon. Koska kokoelmista tuli yhteisiä ja aineistot liikkuvat monen kirjaston välillä, todettiin tarpeelliseksi myös esimerkiksi tarroitusyhtenäistäminen. Yhteiset periaatteet tekevät kokoelmien käsittelystä helpompaa. (H3.)

Muutoksia tapahtui myös työryhmissä ja kokoonpanoissa yleisesti. Valintoja varten muodostettiin valintaryhmät, jotka koostuvat pienemmästä määrästä kirjastoammatilaisia verrattuna entiseen. (H4.) Valintaryhmien jäsenet koostuvat ammattilaisista, joilla on monipuolisesti aineistontietämystä. Erilaisille aineistolle on omat valintaryhmänsä. (H3.) Tämän lisäksi työajan käyttöä tuli katsoa uudestaan, jotta valintaryhmien jäsenille riittää aikaa tehdä valintatyötä. (H4.)

Lisäksi myöhemmin vuonna 2019 käyttöön tuli hankintaportaali. Hankintaportaali on järjestelmä, jolla yhteisvalintojen hankinnat hoidetaan. Siirtyminen koettiin tarpeelliseksi, jotta resursseja voitaisiin käyttää tehokkaammin ja hankintaportaali tuli ennestään käytössä olevan Auroran järjestelmän rinnalle. Hankintaportaalista nähdään toimittajien lähettämät uutuuslistat viikon välein. Hankintaportaali myös tarkistaa toimittajien hintatiedot automaattisesti ja ohjaa tilaukset edullisimmalle toimittajalle. Hankintaportaalin myötä hankinta- ja valintatyö ovat molemman yksinkertaisuneet ja helpotusta, sillä valintaryhmien valintojen tilaaminen on nopeampaa, kun hankintaportaalin ostoskorin voi käsitellä kerran päivässä. (H2.)

Tarvetta oli jonkin verran myös uusille ohjeistuksille ja lisäkoulutukselle varsinkin hankintaportaaliin liittyen (H2; H4). Keskittämiseen siirryttäessä järjestettiin kokouksia, joissa käsiteltiin muun muassa uusien valintaryhmien muodostamista. Näin pyrittiin helpottamaan uuteen toimintamalliin sopeutumista. Valintaryhmät saivat olla pääasiassa omatoimisia seuraten ohjeistuksia, joita valintaperiaatteita varten on tehty. Uusien valintaryhmien jäsenten perehdyttämisestä vastaavat ryhmät itsenäisesti. (H3.)

6.3 Vaikutukset ja kokemukset käyttöönoton jälkeen

Haastattelujen toisessa teemassa käytiin läpi siirtymisvaiheen jälkeistä aikaa. Haastatelluilta kysyttiin kokemuksista uusia työtapoja käyttäessä ja onko työssä tai kokelmissa ilmennyt merkittäviä muutoksia verrattuna aiempaan. Haastatellut kertoivat hyödyllisistä muutoksista sekä haasteista, joita muutoksessa on noussut esille.

Haastatteluissa kävi ilmi, että vain muutaman ihmisen keskittyessä valintoihin, muihin työtehtäviin on vapautunut henkilökuntaa ja lisäksi muihin töihin on enemmän

aikaa. Esimerkiksi erilaisiin yhteistyökuvioihin muun muassa koulujen kanssa, vinkkauksien valmisteluun ja vastaaviin töihin kuluu enemmän aikaa. Lisäksi työtehtävät ja aika niiden parissa jakautuu tasaisemmin henkilökunnan kesken. (H1.)

Keskittäminen on myös tuonut muutosta aineistoihin. Yhteisvalinnan myötä hankittavien aineistojen kappalemäärät ovat pienentyneet. Kokoelmissa on mahdollista havaita monipuolistumista aiemmasta. Tämä liittyy osaksi määrärahojen jakautumiseen tasaisemmin erilaisten aineistojen välillä. Valintaryhmät muodostuvat lisäksi henkilöistä, joilla on kattavasti tietämystä ja kokemusta taustallaan sekä erikoistietämystä erikoisemmista aineistoista kuten esimerkiksi musiikista tai peleistä. Henkilökunnan yksilöllinen osaaminen ja ammattitaito nousevat esille paremmin. Tämä auttaa ja tukee valintatyötä, ja aineistoja hankintaan tehokkaammin. (H3.) Osaksi nämä muutokset liittyvät myös kellutukseen ja aineistojen tehokkaampaan liikkumiseen kirjastojen välillä (H3; H1).

Mun mielestä on entistä työläämpää kokoelmatyö ja kyllähän sitä niin kuin hankintamäärärahojen pienentyessä keskittämällä ja kelluttamalla pärjätään pienemmällä kappalemäärällä, että näinhän se on. Ja tuota kyllä toisaalta tämän kellutuksen ansiosta semmoistakin materiaalia, mikä aikaisemmin ei juuri tänne eksynyt, niin sitä satunnaisesti tänne eksyy, että on siinä myös hyvät puolensa. (H1.)

Aineistoista keskustellessa esille nousee myös e-aineistot, jotka toimivat koko PIKI-alueella keskitetysti. E-aineistojen valintoja hoitaa myös oma ryhmänsä, joka vastaa lopulta koko PIKI-alueen e-aineistojen valinnoista. Voidaan todeta, että aineistojen valinta toimii laajemmalla tasolla isojen kirjastojen kautta yksinkertaisemmin. (H3; H4.)

Uusiin menetelmiin tottuminen ei lopuksi ole ollut suurempi haaste. Toimivat järjestelmät ovat auttaneet pitämään työtä yllä ja prosessissa on annettu tarpeeksi tukea asioiden sisäistämiseen. (H1; H4.) Uudempien valintaryhmiin liittyvien joukossa sekä yleisesti nuorempien työntekijöiden keskuudessa keskitetty valinta koetaan lähes itsestäänselvyytenä. Vanhoja menetelmiä ei juurikaan odoteta takaisin käyttöön tuleviksi. (H3.)

Sellainen käsitys on nyt, että nekin, jotka silloin ehkä eniten vastustivat muutosta, näkevät nykyään sen hyvät puolet. Joten siinä mielessä ei ole mitään ongelmia. (H3.)

Asiakslähtöisyydestä tiedustellessa esille nousi asiakkaiden osallistaminen valintoihin. Osallistamisessa on kehittämisen varaa mutta asiakkaiden on tällä hetkellä mahdollista tehdä valintaehdotuksia. Lopulliset päätökset ovat kirjaston henkilökunnalla, mutta asiakkailla on silti mahdollisuus tulla kuulluksi aineistonvalintaprosessissa. (H3; H4.) Kirjastot eivät kuitenkaan välttämättä mainosta asiakkaille tarpeeksi tehokkaasti vaikutusmahdollisuuksista (H4). Yleisesti siirtyminen keskittämiseen ja kellutukseen ovat olleet asiakkaat huomioiden positiivinen muutos. Kirjaston käyttö on yksinkertaistunut asiakkaille paljon. (H1.)

Esille nousseet haasteet. Haastateltuja pyydettiin kertomaan keskittämisen ja osaksi kellutuksen haasteista ja kehityskohdista, joita ilmeni siirtymisvaiheessa ja sen jälkeen. Haastateltujen joukossa nousi mielteitä siitä, kuinka kokoelmia ja aineiston jakautumista kontrolloidaan suurten ja pienten kirjastojen välillä. Tämä koettiin ongelmalliseksi yksimielisesti vastanneiden joukossa. Tällä hetkellä vaikuttaa siltä, että pienemmät kirjastot saavat niukemmin uutuuksia ja oman kirjaston aineisto ei aina tavoita kirjastoja, joilla olisi aineistolle kuitenkin tarvetta (H3; H1; H4).

Aineiston tasaamiseen tehokkaasti toimivaa välinettä ei ole, mutta sille olisi tarvetta (H1; H4). Tällä hetkellä yksi tätä haastetta helpottavista toimista on mahdollisuus tehdä täydennysehdotuksia. Täydennysehdotuksilla voidaan ehdottaa lisää tiettyä aineistoa hankittavaksi, jotta puuttuvaa aineistoa voidaan täydentää. (H4.)

Koska valinnoista huolehtii vain tietyt henkilöt, on haasteellisempaa seurata mitkä kirjat ovat suosittuja ja mitkä uutuudet liikkuvat (H1; H3). Tässä kuitenkin nousee esille myös se, että suurin osa uutuuksista lähtee varauksille, joten jakamista kirjastojen välillä ei myöskään ole. (H3.)

Aikaisemmin, kun meni tuonne hyllyille niin tiesi, mitä sieltä löytyy. Nykyään, kun menee hyllylle niin aina tulee yllätyksiä, että joku hylly on yhtäkkiä tyhjentynyt, joku pursuaa tai saattaa olla sellaista aineistoa mitä ikinä nähnytkään, että kokoelmatyöhön mun mielestä menee enemmän aikaa kuin ennen, että se tasaaminen ja ajan tasalla pitäminen ja sellainen, niin siellä saa kyllä hyllyillä jatkuvasti pyöriä. (H1.)

Valintaryhmiin liittyvien työntekijöiden osittainen niukkuus on myös noussut esille. Vaikka työtä ajatellaan erittäin tärkeänä, uusia työtä hoitavia liikenee jonkin verran odotettua vähemmän. Haastateltu 2 kuvaa asiaa näin:

Nyt, kun on näitä valintaryhmiä ollut, niin kun valintaryhmästä poistuu ja tulisi mahdollisuus, että voisi vaihtaa, niin tuntuu ettei ihmiset enää sitten, en tiedä, ole kiinnostuneita vai tunteeko he sen jotenkin niin haastavaksi, että ei sitten ole niitä ihmisiä tulossa, kun ajattelee, että sehän on tosi tärkeä työvaihe. (H2.)

Yhtenä syynä voi olla se, että valintatyö koetaan haasteellisena. Toinen syy voi olla ajan puute valintatyön tekemiseen samalla kun muihin työtehtäviin keskitytään enemmän. Haastateltu 3 kertoo siitä, kuinka joidenkin mielestä ratkaisuna valinnoista hoitavien puutteeseen olisi siirtyminen vanhaan toimintatapaan. Tämä vanhempi valintamalli kuitenkin veisi vielä enemmän aikaa ja resursseja, koska jokainen kirjasto joutuisi tekemään valinnat itsenäisesti. Siksi tämä ratkaisu ei ole täysin looginen. On mahdollista, että valintaryhmillä ei ole tarpeeksi tukea omaan toimintaansa arjessa ja perehdyttäminen ei onnistu yhtä tehokkaasti. Myös ohjeistuksissa voi olla puutteita, sillä valintaryhmien opastamisen laadussa on havaittu vaihtelevuutta. (H2; H3.)

6.4 Keskittäminen ja kokoelmatyö

Haastattelun kolmantena ja viimeisenä teemana haastatellut pohtivat keskittämisen vaikutuksia kokoelmatyöhön. Haastatelluilta kysyttiin keskittämisen ja keskitetyn valinnan toimisesta kokoelmien kehittämisen välineenä. Vastauksia haettiin siihen, toimiiko keskitetty valinta kokoelmatyön ja sen tehtävien tukena. Teema koettiin haastateltujen joukossa osaksi vaikeaksi vastata, sillä se ajateltiin laajana eikä siihen ollut mahdollista löytää helppoa vastausta. Haastateltujen joukossa nousi enemmän ajatuksia liittyen kokoelmatyön tulevaisuuteen ja keskitetyn toiminnan kehittämiseen laajemmalla tasolla.

Haastateltujen joukossa todettiin yksimielisesti kokoelmatyön sekä hankinta- ja valintatyön olevan kirjaston tärkeimpiä tehtäviä (H1; H2; H3; H4). Kokoelmatyössä tärkeää on laajemmalla tasolla yhtenäisten linjojen ja periaatteiden asettaminen, pienemmällä tasolla taas valintatyön täsmällinen ja aineistojen tasaisuus kirjastojen välillä (H1; H3; H4). Yhteiskokoelman myötä yksi haastatelluista on myös huomannut, että lähestyminen kokoelmatyötä ja aineistoja kohtaan yleisesti on muuttunut avarammaksi, koska kokoelmat ovat yhtenäistyneet (H1). Lisäksi valintaa tekevien

määrän vähennettyä viestinnästä on tullut yksinkertaisempaa ja se toteutuu selkeämmin (H3).

Kysyttäessä keskittämisen oleellisuudesta kokoelmatyöhön, haastatelluista 1 ja 3 esittivät seuraavanlaisia ajatuksia:

Jos ajattelee, että kirjastoissakin ehkä henkilökunta vähenee, niin sitten ehkä ydinporukka kasaa nämä kokoelmat elikkä siihen ei mene ihan hirveästi henkilötyövuosia tai vähemmän menee kuin aikaisemmin ja sitten ehkä tulee tämmöinen tavallaan tasalaatuisempi ja tasaisempi kokoelma, kaiken kaikkiaan yhdenmukainen. Aikaisemmin oli mahdollisuus vähän rönseyllä niin sanotusti, asiakaskunnan mukaan. (H1.)

En nyt osaa sanoa onko se oleellinen muutos tai ainakaan edellytys mutta että kyllähän se siihen ihan toisenlaisen aspektin tuo. (H3.)

Huomioidessa kelluttaminen, keskittämistä voidaan ajatella oleellisena (H4). Keskittäminen toimii kuitenkin kellutuksen apuvälineenä ja mahdollistaa toiminnan. (H3; H4.) Keskitetty valinta ei muussa tapauksessa välttämättä ole kirjaston ja kokoelmien kehittämisen kannalta täysin ehdoton toiminto, mutta sen kautta työhön on tullut uusia ominaisuuksia. Kokoelmien monipuolisuudessa on nähty muutoksia ja työtehtävien toteutuminen tapahtuu aiemmasta eri tavoin.

Keskusteltaessa keskittämisen ja keskitetyn valinnan vaikutuksista kokoelmatyöhön ja kokoelmatyön kehittämiseen, aihe nähtiin osittain erittäin laajana (H1; H3; H4). Vaikutuksia voi tarkastella vasta korkeammalla tasolla, eikä sitä tule pienempien kirjastojen puolella ajatelluksi merkittävästi (H4). Toisaalta vaikutuksen myös yhdistettiin paljolti kellutukseen (H1; H3; H4).

Kun haastateltavat pohtivat keskittämistä kokoelmatyön periaatteiden tukena, haastateltujen keskuudessa koettiin, että keskitetty valinta ei sinänsä ole tuonut muutoksia siihen, miten kokoelmia kehitetään tai miten kirjastot pitävät yllä periaatteitaan. Ainoastaan toimintatavat ja työkalut ovat muuttuneet, eikä työssä muuten esiinny merkittäviä muutoksia. (H1; H4.) Toisaalta haastatelluista yksi myös koki, että työ on yksinkertaistunut aiemmasta ja helpottaa periaatteiden ylläpitämistä. Samalla on mahdollista myös pohtia enemmän laajempia kirjastojen välisiä yhteisiä linjoja. (H3.)

Tulevaisuuden näkymät. Haastatteluissa kysyttiin viimeiseksi siitä, millaisena nähdään kokoelmatyön ja keskittämisen tulevaisuus. Keskitetty valinta koetaan pysyvänä muutoksena. Keskittämällä koetaan olevan hyödyllisiä ominaisuuksia, jotka tekevät siirtymisestä vanhaan malliin tarpeetonta. (H1; H2; H3; H4.) Sen lisäksi, että keskittämällä tuetaan kellutusta, keskittämisen myötä myös säästetään resursseissa. Tämäkin osaltaan vaikuttaa siihen, millaisia toimintoja kirjaston on hyvä pitää yllä. (H1.)

Yksi haastatelluista nosti esille myös kirjastojen aineistovalikoiman kasvamisen pelkistä kirjoista erilaisiin lainattaviin välineisiin. Vaikka monet tällaiset lainattavat esineet ovat hyödyllisiä ja asiakkaat voivat nähdä mahdollisuuden lainata niitä hienona, kirjasto voi silti suhtautua esineiden hankintoihin harkitsevasti. Jos ajatellaan kirjaston ydintehtäviä yleissivistyksen, lukemisen ja oppimisen edistäjänä, kirjaston perusaineisto on kirjat ja perustehtävää tukeva aineisto. Voi olla hyödyllistä pohtia sitä, mitä kirjaston oleellinen aineisto on, missä kirjaston aineiston raja ja millaisia asiakkaiden ehdotuksia otetaan lopuksi harkintaan, jotta kirjasto pysyy kirjastona jatkuvan kehityksen alla. (H3.)

Kirjastotyöhön liittyen nousi jonkin verran ajatuksia automatisoinnista sekä mahdollisista ulkoisista tahoista hoitamassa palveluja:

Aineiston valinnassakin on niin monta puolta. Siinä on ihan sellaisia yksinkertaisia ja selviä asioita, joita voisin ajatella, että miksi näihin ei tehtäisi jotain tekoälyä, joka hoitaa sen, että montako Jokista meidän tarvitse hankkia ja montako Remestä. Tämähän olisi helppo toteuttaa, se vaatii vaan ohjelman ja pieniä laskutoimituksia ja näin, mutta sitten siellä valittavan aineiston joukossa on niin paljon sitä kaikkea muuta, mitä ei tämmöiseen yksinkertaiseen systeemiin saakaan mahtumaan. Mutta sitä voisi tietysti kehittää. (H3.)

Kyllä se on niin sen paikallisen oman kirjaston työtä...kyllä se on niin ydintyötä, että kyllä mun mielestä siihen vaan pitäisi enempi satsata vielä. Antaa enemmän resursseja ja tietysti niitä yhteisiä pelisääntöjä, ja sitten varmaan, en tiedä sanoa tarkkaan, mutta enemmän varmaan sitä työaikaa, että saisi vielä enemmän tehdä sitä rauhassa. (H2.)

Haastateltujen kesken oltiin kuitenkin yksimielisiä siitä, että kirjastojen aineistonvalinta- ja hankintatyön toivotaan myös pysyvän kirjaston omana työnä. Varsinkin näissä kokoelmatyön osissa on erityisen tärkeää kirjastoammattilaisten tietämys ja

taito, joten on epätodennäköistä, että työtä tulisi hoitamaan jokin muu taho ainakaan laajalla tasolla. (H1; H2; H3; H4.) Haastateltu 2 nostaa esille mahdollisuuden ostaa valintapalveluja, mikä voisi toimia pienemmillä kunnankirjastoilla. Todennäköisempää kuitenkin on, että kirjastot haluavat vaikuttaa ja tehdä valintatyötä itse niin paljon kuin mahdollista. Kirjaston valintaryhmien olemassaolon olisi toivottavaa siis pysyä.

Haastatteluissa pohdintaan nousi keskittämisen laajeneminen koko PIKI-aluetta tai koko Suomea kattavaksi valtakunnalliseksi verkoksi (H3; H4). Tällä hetkellä näin laaja toiminta on todennäköisesti erittäin haastavaa. Eri paikkakuntien välillä asiakunnat eroavat vielä merkittävämmiin lähikirjastoihin verrattuna ja oikeanlaisen aineiston valinta olisi paljon työläämpää. E-aineistoja on kehitetty laajemmin, mutta nekkään eivät vielä toimi yhteisesti koko maan laajuisesti ja sen onnistuminen ei ole siis selvää tälläkään tasolla. (H3.)

Keskittämisen tulevaisuuden näkymistä kävi vielä sen verran mielessä, että aina kun tulee joku tällainen uusi systeemi, niin ajatellaan että eihän se voi mitenkään toimia ja sitten voidaankin keksiä parempi, että eihän tästäkään koskaan tiedä, että mitä tässä vielä keksitään. (H4.)

7 YHTEENVETO

Opinnäytetyö pyrki tutkimuksella vastaamaan tutkimuskysymyksiin; millaisia muutoksia keskittämiseen siirtymisessä on tapahtunut, millaisia kokemuksia keskitettyyn valintaan siirtyminen ja sen käyttäminen on luonut, sekä tukeeko keskitetty valinta kokoelmatyön periaatteita.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen puolesta haastateltujen mukaan keskittämisen käyttöönotto koettiin yleisesti erittäin suurena muutoksena. Siihen liittyi paljon suunnittelua ja menettelyjen uudelleen laatimista sekä henkilökunnan kokoonpanojen että työtapojen kohdalla. Toisaalta haastatteluissa kävi ilmi se, kuinka paljon keskitämisen ja kellutuksen vaikutukset sekoittuivat toisiinsa, sillä ne otettiin käyttöön lähes samanaikaisesti. Kellutuksella koettiin olevan enemmän vaikutuksia verrattuna siihen, miten keskittämiseen siirtyminen vaikutti kokoelma- ja kirjastotyöhön.

Haastattelujen pohjalta on mahdollista todeta, että keskittämiseen suhtautumisella on paljon yhtäläisyyksiä kellutukseen suhtautumisen kanssa, sillä haastateltujen tuomat ajatuksen ovat samankaltaisia aiemmin opinnäytetyössä käsitellyn Miettusen (24.1.2019) haastattelun aineiston kanssa. Haastatteluun vastanneiden kesken kellutukseen suhtauduttiin aluksi epävarmuudella ja tätä epävarmuutta tulevastä hoidettiin tarkalla suunnittelulla ja tiedottamisella. Varsinkin kommunikoinnilla on ollut suuri merkitys. (Miettunen, 24.1.2019.) Näitä samoja ajatuksia nousi opinnäytetyön haastatteluissa keskittämisen käyttöönottoon liittyen.

Vaikka aluksi keskittämisen aiheutti henkilökunnan keskuudessa varautuneisuutta, keskittäminen on tuonut työhön hyötyjä. Ensisijaisina huolina haastateltujen keskuudessa olivat niin sanottu oman kokoelman katoaminen, sekä se, että valintoja tulee hoitamaan vain tietyt henkilöt. Keskittämisen kuitenkin oltua käytössä, henkilökunnassa on voitu todeta uuden menetelmän toimivuus.

Kokoelmatyössä näkyvistä muutoksista keskustellessa todettiin, että keskittäminen on helpottanut työtä. Sekä työaika että henkilökunta jakautuvat muihin työtehtäviin paremmin. Samalla valintaryhmissä hyödynnetään tehokkaammin henkilökunnan tietämystä aineistoista. Aineistossa taas on havaittavissa huomion kiinnittymistä pa-

remmin myös aineistoihin, jotka ovat aiemmin jääneet vähemmälle huomiolle. Haastateltujen kesken epäselväksi jää se, onko nämä havaitut muutokset kuitenkin keskitetystä valinnasta seurannut vaikutus vai liittykö tähän ennemminkin kellutus.

Keskittämisen myötä ilmenneistä haasteista keskustellessa kävi ilmi, että kirjastoissa tiedetään isojen ja pienten kirjastojen kohdalla esiintyneistä eroista ja ongelmista. Haasteista isommalta vaikuttaa juuri tasaisuuden ylläpitäminen aineistoissa pienten ja suurten kirjastojen välillä. Uutuudet ja suositut kirjat eivät kulkeudu aina tarpeeksi nopeaksi pienempiin kirjastoihin. Lisäksi tietäntyyppistä aineistoa voi pakautua yhteen kirjastoon samalla kun toisessa kirjastossa samasta aineistosta on puutetta. Ratkaisuksi tähän on pohdittu konkreettista tasausvälinettä, joka tekisi työn henkilökunnan puolesta.

Toisaalta kirjastotyöstä keskustellessa, kokoelmatyö ja valinta- sekä hankintaprosessi koetaan tärkeiksi tehtäviksi, joita ei voida jättää täysin kirjaston ulkopuolisen tahon varaan. Haastatteluissa keskusteltiin siitä, että monet töiden osat vaativat ammattitaitoa, jota koneet tai mahdolliset ulkoiset tahot eivät pysty hoitamaan tarpeeksi luotettavasti verrattuna kirjastoammattilaisen tietoon ja taitoon. Siksi ratkaisuja aineiston käsittelyyn liittyen tulee miettiä tarkkaan.

Toinen haaste, josta haastatellut mainitsevat, on valintaryhmiin liittyvien uusien henkilöiden niukkuus. Valintatyötä pidetään kokoelmatyön ytimenä ja valintaryhmien kanssa on priorisoitu itsenäistä toimintaa, jotta valinnat tehdään mahdollisimman hyvin. Samalla on todettu, että alussa, kun uusia valintaryhmiä on muodostettu, ohjeistuksessa ja tuessa on voinut olla jonkin verran puutteita. Tämä taas on voinut johtaa siihen, että valintatyö vaikuttaa vaativalta ja perehdyttämisessä saattaa olla vajavuutta.

Haastattelun aikana kysymys nousi myös siitä, liittyykö puute valintaryhmiin liittyjistä siihen, että keskittämisen ja kellutuksen myötä muut työtehtävät vievät enemmän aikaa muutoksiin mukautumisen ollessa vielä käynnissä. On mahdollista myös pohdita sitä, että keskittämiseen ja kellutukseen siirtymisen myötä on löydetty tehtäviä, joihin aiemmin ei ollut mahdollista kiinnittää huomiota ollenkaan. Voidaanko esimerkiksi ajatella, että juuri aineistojen tarkastelu ja niiden pitäminen tasaisena vaatiikin enemmän aikaa kuin mitä siihen arvioidaan kuluvan.

Haastateltujen keskuudessa ei voitu kuitenkaan täysin varmasti kertoa siitä, kuinka keskittäminen ja keskitetty valinta tukevat kokoelmatyötä ja sen kehittämistä. Keskittämistä ei nähdä ehdottoman tarpeellisena kirjastoille, mutta toisaalta huomioonottaessa kellutus, keskittäminen on erittäin hyödyllinen. Keskittäminen nähdään enemmän ominaisuutena, joka on tuonut uusia työmenetelmiä, mutta ei vaikuta kokoelmien kehittämiseen tai aineistojen laatuun juurikaan. Kun siis ajatellaan kokoelmatyölle asetettuja tehtäviä ja arvoja, joita kirjaston tulee kokoelmatyön kautta ylläpitää, keskittäminen ja keskitetty valinta ovat hyvin pienessä roolissa.

Keskittämisen myötä työ on kuitenkin muuttunut sen verran, että se koetaan pysyvänä menetelmänä. Syitä palata vanhaan ei ole. Koska keskittäminen on todettu toimivaksi, keskustelua on ollut jonkin verran myös keskittämisen yhä laajemmasta käyttöönotosta. Tällä hetkellä haasteita on vielä liikaa, jotta sitä lähdetäisiin konkreettisemmin kokeilemaan.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön haastateltavien määrä on erittäin niukka, mikä vaikuttaa tutkimustulosten käsittelyyn ja tarkasteluun tutkimustietona. Syynä haastateltavien tavoittamiseen todennäköisimmin oli ajoitus yhteydenottoja tehdessä, eikä haastateltavia saatu isompaa määrää. Tuloksia ei voida pitää yleistävinä, vaan enemmän suuntaa antavina käsityksinä liittyen kokemuksiin keskittämisestä. Itse haastattelut onnistuivat melko sujuvasti ja haastattelurunko käytiin läpi ytimekkäästi. Osaan käsitellyistä teemoista tarvetta olisi luultavasti ollut lisää avaaville kysymyksille, mutta haastattelijan kokemuksen puute esti keskustelun syntymisen sellaisten teemojen kohdalla, joissa se olisi kuitenkin ollut hyödyllistä.

Haastateltujen keskuudessa kolmas käsitelty teema koettiin jollain tasolla hieman vaikeasti lähestyttävänä ja monimutkaisena. Osa haastatelluista kuvaili keskittämisestä kokoelmatyön tukena niin laajan tason aiheeksi, ettei siihen voi omien työtehtävien kannalta vastata tarkasti. Osaksi kuitenkin taas koettiin, että keskittämisellä on positiivisia vaikutuksia ja se tukee kokoelmatyön tavoitteisiin vastaamista ainakin jollain tasolla. Viimeiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen oli siis täältä kantilta haastavaa ja sitä olisi tarvinnut alustaa vielä enemmän. Suurimmaksi osaksi haastatelluista silti saatiin tutkimuskysymyksiä kattavia vastauksia.

Haastattelijan puolella kysymykseksi nousi myös se, kuinka paljon kellutus ja keskittäminen voidaan yhdistää toisiinsa. Onko mahdollista, että kirjastoissakaan ei olla täysin perillä siitä, mitkä vaikutukset johtuvat kellutuksesta, ja mitkä taas keskittämisestä? Tämä kysymys jäi täysin pohdintaan, eikä siihen saatu selvää vastausta tämän opinnäytetyön pohjalta. Tämä voitaisiin siis ottaa aiheeksi muissa tutkimuksissa.

Haastattelujen ohella opinnäytetyön muu eteneminen oli katkonaista. Aikataulun noudattaminen oli erittäin haasteellista ja teorian työstämisessä esiintyi ongelmia, jotka hidastivat etenemistä entisestään. Ensisijaisesti aiheen rajausta alkuvaiheessa ja myöhemmin tarkkojen tutkimuskysymysten muodostaminen vaikuttivat teoriaosuuden kirjoittamiseen. Osittain teoriaosuudessa vaikutti lisäksi myös lähdeaineiston kerääminen ja niukka lähdepohja.

LÄHTEET

- Grönfors, M. & Vilkka, H. (toim.) 2011. Laadullisen tutkimuksen kenttätutkimusmenetelmät. [Verkkajulkaisu]. Hämeenlinna: SoFia-sosiologi-filosofiapu Vilkka. [Viitattu 17.11.2020]. Saatavana: http://vilkka.fi/books/Laadullisen_tutkimuksen.pdf
- H1. 2020. Haastattelu 27.10.2020.
- H2. 2020. Haastattelu 28.10.2020.
- H3. 2020. Haastattelu 28.10.2020.
- H4. 2020. Haastattelu 28.10.2020.
- IFLA public library service guidelines. 2010. [Verkkajulkaisu]. IFLA [Viitattu 29.8.2020]. Saatavana: <https://www.degruyter.com/view/title/37075>
- Johnson, P. 2014. Fundamentals of collection development and management. 3. uud. p. Chigago: ALA editions.
- Järvenpää, E. 2009. Kirjastoammattilainen ja asiakas kokoelman kehittäjinä: asiakaskysely ja kirjastohenkilökunnan teemahaastattelu Ylöjärven kaupunginkirjastossa. [Verkkajulkaisu]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma. [Viitattu 9.11.2019]. Saatavana: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5614/Jarvenpaa_Elina.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Kirjastohakemisto. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 20.9.2020]. Saatavana: <https://hakemisto.kirjastot.fi/libraries/by-consortium>
- Kirjastotyön eettiset periaatteet. Ei päiväystä. [Verkkajulkaisu]. Kirjastoalan etiikkatyöryhmä. [Viitattu 19.11.2020]. Saatavana: <http://www.suomenkirjasto-seura.fi/wp-content/uploads/2012/01/Kirjastoty%C3%B6n-eettiset-periaatteet.pdf>
- L 29.12.2016/1492. Laki yleisistä kirjastoista.
- Marshall, A. & Fieldhouse, M. 2012. Collection development in the digital age. [Verkkokirja]. London: Facet Publishing. [Viitattu 14.11.2020]. Saatavana Ebsco eBook collection -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Merriam, S. & Tisdell, E. Qualitative research: A guide to design and implementation. 4. uud. p. [Verkkokirja]. San Fransisco: CA. [Viitattu 19.11.2020]. Saatavana Ebsco eBook collection -tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.

- Miettunen, M. 24.1.2019. Kelluva kokoelma ei sammaloidu. [Verkkolehtiartikkeli]. Kirjastolehti. [Viitattu 19.11.2020]. Saatavana: <http://kirjastolehti.fi/artikkelit/kelluva-kokoelma-ei-sammaloidu/>
- PIKI-verkkokirjasto. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Pirkanmaan kirjastot. [Viitattu 6.7.2020]. Saatavana: <https://piki.verkkokirjasto.fi/web/arena>
- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006. Sisällönanalyysi. [Verkkojulkaisu]. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 16.11.2020]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html
- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. [Verkkojulkaisu]. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 14.11.2020]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html
- Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006. Teemahaastattelu. [Verkkojulkaisu]. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 14.11.2020]. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Salo, U.-M. 2015. Simalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa: S. Aaltonen & R. Högbäck (toim.) Umpikujasta oivallukseen: Reflektiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. [Verkkojulkaisu]. Tampere: Tampereen yliopisto. [Viitattu 13.11.2020]. Saatavana: http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99323/umpikujasta_oivallukseen_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tampereen kaupunki. Ei päiväystä. Tietoa meistä. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.7.2020]. Saatavana: <https://www.tampere.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/kirjastot/aukiolot-ja-yhteystiedot/tietoa-meista.html>
- Viista, E. 2019. Kellutuksen muovaama kokoelma. [Verkkojulkaisu]. Tampereen yliopisto. Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 9.11.2019]. Saatavana: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105802/1558337472.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Vääriskoski-Kaukanen, S. 2017. Asiakkaiden näköinen kokoelma – kelluvan kokoelman käyttöönotto yleisissä kirjastoissa. [Verkkojulkaisu]. Tampereen yliopisto. Viestintätieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. [Viitattu 9.11.2019]. Saatavana: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101922/GRADU-1504180533.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Vääriskoski-Kaukanen, S. Ei päiväystä. Kokemuksia kelluvan kokoelman käyttöönotosta yleisissä kirjastoissa. [Verkkolehtiartikkeli]. Informaatiotutkimus 3–4, 36. [Viitattu 19.11.2020]. Saatavana: <https://journal.fi/inf/article/view/68912/30581>

Wilen, R & Kortelainen, T. 2010. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet: teoria, menetelmät, käytäntö. 2. uud. p. Helsinki: Yliopistopaino 2007.

Yleisten kirjastojen saavutettavuussuositus. 2017. [Verkojulkaisu]. Helsinki: Suomen kuntaliitto. [Viitattu 19.11.2020]. Saatavana: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2017/1754-yleisten-kirjastojen-saavutettavuussuositus>

LIITTEET

Liite 1. Haastattelurunko

Liite 1: Haastattelurunko

Taustatiedot

- Työhistoria ja -ura
- Tehtävät ja vastualueet kokoelmatyössä
- Kokoelmatyössä tärkeimmäksi koetut tehtävät

Siirtymisvaihe keskittämiseen

- Ennakkokäsitykset
- Vaikutusmahdollisuudet siirtymisvaiheessa
 - o Mahdollisuudet vaikuttaa suunnittelussa?
 - o Miten paljon omaa näkökulmaa sai tuoda esille?
- Muutokset työn organisoinnissa
 - o Millaisia muutoksia tapahtui henkilökunnan kokoonpanoissa?
 - o Miten työtehtävät muuttuivat?
- Aineistojen ennakkokäsittely
 - o Oliko tarvetta mm. kokoelman karsinnalle?
- Tietotekniset ratkaisut
 - o Mitä uusia järjestelmiä tuli käyttöön?
 - o Uusia käytäntöjä?
- Työnantajan/organisaation tarjoama tuki
 - o Oliko tarvetta lisäkoulutukselle?

Siirtymisvaiheen jälkeen

Käyttöönoton jälkeiset ajatukset

- koettiin ennakkokäsityksissä muutoksia?

Keskittämisen yleiset vaikutukset

- Resurssit?
- Aineistojen monipuolisuus?
- Hankinnat?
- Onko muutoksia siinä, miten toimittajia kanssa toimitaan?

Keskittämisen haasteet

- Aineiston käsittely?
- Työtehtävien muutokset?
- Erikokoisten kirjastojen välinen tasa-arvoisuus

Keskittämisen edut/hyödyt

- Nousevatko erilaiset aineistot esille paremmin kuin ennen?
- Kokoelmatyötä helpottavia käytäntöjä?

Muutokset kokoelmatyön eri vaiheissa ja aineiston käsittelyssä

- Hankinnat ja arvioinnit?
- Karsinnat ja poistot?
- E-aineistot?
- Liikkuvuus?

Kirjastoverkon yhtenäistymiseen liittyvät ajatukset

- Kirjastojen yhteistyö hankinnassa ja aineiston käsittelyssä?
- Miten koetaan yksi kokoelma, joka jakautuu kirjastojen välillä?

Asiakaslähtöisyys kokoelmatyössä

- Asiakkaiden vaikutus kokoelmatyöhön?

Keskittäminen kokoelmatyön kehittämisen tukena

Keskitetty valinta kokoelmatyön kehittämisen välineenä

- Onko keskittäminen oleellinen muutos kokoelmien kehittämisessä?

- Tukeeko keskittäminen kokoelmatyön kehittämistä?
- Tekeekö keskittäminen kokoelmasta paremman?

Keskittäminen kokoelmatyön periaatteiden tukena

- Miten keskittäminen toimii periaatteiden vahvistajana?
- Vastaako keskittäminen kokoelmatyön tavoitteisiin ja arvoihin?
- Onko oma näkemys kokoelmatyöhön muuttunut keskittämisen myötä?

Keskittämisen tulevaisuudennäkymät

- Onko keskittämisellä lupaava tulevaisuus kokoelmatyön kannalta?
- Jatkuuko keskittäminen kirjaston vastuuna vai tuleeeko mukaan ulkoisia tahjoja?